

CERBICIEI

REVISTĂ DE CULTURĂ ȘI ISTORIE A ROMÂNILOR DIN SERBIA * Nr. 7 * Anul II * 2011 * Vârșeț

"Pasărea Colibri" la Vârșeț

Din sumar:

„Mănăstirea
Srediștea Mică din
secolul al XVI-lea și
până la jumătatea
secolului al XVIII-lea
(1527 - 1750)

Trecerea subită de la copilărie
la statusul de tânără nevastă

UZDIN - ETERNA PATRIE
A PICTURII NAIVE

Dr. Ioan Viorel Boldureanu
SEMNAL

Către scriitorii, editorii și iubitorii de
literatură dialectală bănățeană

Consiliul Național Român

Primordialitate

scrie: drd. Dorinel Stan,
președintele Românilor Independenți din Serbia

Cel mai important organism al românilor din Serbia, Consiliul Național al Minorității Naționale Române (CNMNR), instituție care reprezintă interesele minorității naționale române în domeniile de activitate precum sunt cultura, învățământul, informarea, utilizarea oficială a uzului limbii și autoguvernarea locală, se mișcă în continuare fără talent, în baza inerției, iar vechea-nouă conducere nu este acceptată de Patria Mamă – România.

Vechea grupă din ciclu "au fost treisprezece – ultimul episod – ultimii trei", unită în jurul președintelui și secretarului general, tradițional obișnuită cu privilegiu, măsuri și hotărâri părtinitoare, numiri pe timp nelimitat/limitat, fără consultări și decizii prealabile ale Executivului și departamentelor, celebră prin ignorarea hotărârilor adoptate de departamente (exemplu pe care îl dăm este distribuirea mijloacelor financiare a Departamentului pentru Informare, care nu s-a luat în seamă), luarea deciziilor contradictorii cu Statutul și Regulamentul C.N.R. și multe altele este deplasată.

În această ordine de idei, numai în ultimii ani s-au angajat zeci de muncitori pe timp nelimitat la birourile, cancelariile, încăperile C.N.R. de pe întreg teritoriu Vojvodinei și Serbiei de Răsărit. O pologiere total identică a Comunității Românilor din Serbia, iar rolul și menirea este inexplicabilă și lipsită de justificare. Doar de dragul... Astfel, au fost inventate noțiuni noi de termeni pentru ocuparea posturilor din anturajul președintelui și secretarului, precum este "Coordonatorul scenei de teatru", sau "Coordonatorul publicațiilor", cu toate că Consiliul Național Român are o singură publicație care apare trimestrial, "Floare de Latinitate". Nimic nu mai contează, importantă este imaginația bogată și creativă, concomitent cu spiritul de invenție foarte dezvoltată. Metoda utilizată constant și perfecționată pe parcursul anilor a permis jocului tiptil să predomină în cadrul conducerii Consiliului Național Român.

Numirea (evocarea) inspectorului școlar pentru cadrele didactice care predau în limba română, nu ne onorează cu prezența în instituțiile educativ-instructive, iar pe drept suntem considerați singura minoritate națională care nu (are) dispune de inspector școlar evident, în timp ce numărul elevilor înscriși la secțiile cu predare în limba română se diminuează la toate nivelurile.

Cel mai grav abuz, contestat la ultima ședință a C.N.R. se referă la propunerile pentru distribuirea mijloacelor financiare a proiectelor Secretariatului Provincial pentru Cultură și Informare. Menționez că, conform atribuțiilor și ingerințelor recomandarea în ceea ce privește sugestiile (opiniile) revine celor cinci Departamente, iar adoptarea deciziilor aparține Consiliului Executiv (conform Statutului) și la final verificarea deciziilor Executivului se face în ședința Consiliului Național. Este evidentă și incredibilă încălcarea Legii, deoarece

opiniile, propunerile și deciziile n-au venit din partea Departamentelor - Executivului și implicit n-au fost verificate de C.N.R. Hotărârea privind alocarea mijloacelor financiare provinciale organizațiilor românești s-a adoptat la nivel de secretar, președinte și coordonatorul Departamentului pentru Cultură. Mijloacele menite pentru societatea civică românească au ajuns la propriile organizații nonguvernamentale sau acordate organizațiilor din așezările de baștină care nu au organizat manifestări culturale de importanță provincială, iar mulțimii compasiune. Indiferent de prejudiciu, sectorul civic în continuare (Comunitatea Românilor din Serbia, Români Independenți din Serbia, Asociației Victoria, Orchestra "Rapsodia Bănățeană", fanfara copiilor din Vlačovăț...) este lăsat la mila cerului, să se descurce singur, cu toate că reprezintă 2/3 din populația românească în Serbia.

În repetate rânduri, încercările grupării de numire a secretarului actual la funcția de președinte al Executivului C.N.R. au eșuat, iar mai nou, nici încercarea de numire ca simplu membru în Consiliul Executiv n-a primit votul necesar, implicit sprijinul Consiliului. Și totuși, încercarea moarte nare!

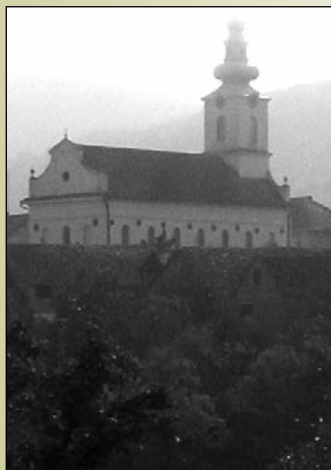
În sfârșit, membrii Consiliului Național au sesizat cele menționate și multe altele, inițiind procesul de restructurare, definind, ilustrând și stabilind interesele generale ale minorității naționale române când este vorba de reprezentare. Sediul central al Consiliului Național este la Novi Sad (un singur membru al C.N.R. are domiciliu) și nu mai corespunde poziției și configurației majoritare a membrilor Consiliului care provin din centrele spirituale românești – Vârșet și Alibunar, unde este cea mai mare concentrație de români. În această ordine de idei, se impune transferul sediului central al C.N.R. la Vârșet sau Alibunar, iar majoritatea copleșitoare sprijină această inițiativă ISTORICĂ, în curs de realizare.

Luând în considerare continuitatea constantă, atitudinile, modul de funcționare și decideră al Conducerii C.N.R., nu a mai surprins pe nimeni absența așa-zisei Conducere la Forumul Românilor de Pretutindeni, ținut recent la București. Reprezentanții, liderii organizațiilor și instituțiilor românești din Serbia, prezenți într-un număr remarcabil (circa douăzeci), au participat împreună cu cei peste 200 de lideri români de pretutindeni la lucrările și strategia românească. În concluzie, transparentă este lipsa Conducerii C.N.R. la Forumul Românilor de Pretutindeni.

Consiliul Național al Românilor nu trebuie să rămână instrument ideologic de manipulare cu pronunțat interes personal și de grup la nivel de etnie, iar hotărârile să nu distrugă prestația instituției care trebuie să reprezinte interesele minorității naționale române și să redevină o punte între Serbia și România. Un lucru se impune, Reorganizarea / Restructurarea Consiliului Național Român, prioritate (necesitate) pentru toți.

Dorinel Stan

DIN SUMAR:

„Mănăstirea Srediștea Mică din secolul al XVI-lea și până la jumătatea secolului al XVIII-lea (1527 - 1750)

pg. 04 - 06

SEMNAL

Către scriitorii, editorii și iubitorii de literatură dialectală bănățeană

pg. 07 - 11

CEL DE-AL XXXII-LEA CONGRES AL CADRELOR DIDACTICE DIN ROMÂNIA ȘI AL CADRELOR DIDACTICE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

„UN EVENIMENT CÂT ROATA CARULUI”

pg. 18 - 19

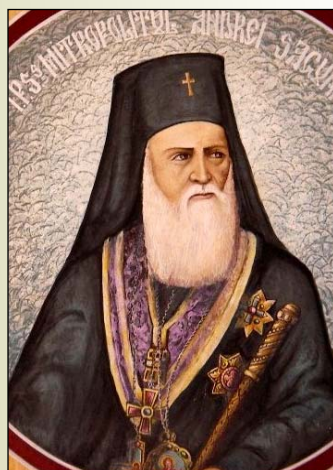
”PASĂREA COLIBRI” A CONCERTAT LA VÂRȘET
 Legendarii cantautori au ridicat în picioare publicul vârșețean

pg. 14 - 16

Andrei Șaguna
 (1809 - 1873)

Ctitor al învățământului confesional ortodox din Transilvania

pg. 33

Horea, Iosif al Doilea și masoneria

pg. 28-29

„Mănăstirea Srediștea Mică din secolul al XVI-lea și până la jumătatea secolului al XVIII-lea (1527 – 1750)

Viața spirituală s-a fortificat secole în șir în mănăstirea din Srediștea Mică (Pârneaora), unde enoriașii au lăsat urme adânci, contribuind la extinderea vieții religioase, culturale și economice. La începutul secolului al XVI-lea, viața monahală se reorganizează, astfel Egumenul Aralambie al mănăstirii Srediște, la 1527 a mers la Radu de la Afumați, domnul Țării Românești și-a adus daruri bogate, vase de aur și argint, mărgăritare și pietre neprețuite ce-i dăduse și de care se face amintire.

Staretul sfântului lăcaș reconstruiește biserica și mănăstirea tot cu hramul vechi, Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil la Pârneaora.¹ Radu de la Afumați (1522 – 1529) a purtat vreo douăzeci de lupte cu turcii. După o asemenea epuizare a fost presat să accepte supunerea. Radu s-a căsătorit cu Ruxandra, fiica lui Neagoie Basarab. După dezastrul de la Mohacs (1526), voievodul Țării Românești s-a orientat spre Zapolya. Astfel a ajuns în conflict cu turcii și cu boierii care i-au pus la cale moartea în 1529. Mănăstirea Curtea de Argeș a fost zugrăvită și împodobită de Radu de la Afumați, precum și alte mănăstiri ortodoxe.²

Informații despre așezămintele monastice din Banat găsim în defterele turcești, unde sunt consemnate 20 de mănăstiri ortodoxe, iar în Catastiful Patriarhiei de la Ipek sunt amintite doar șapte. În decurs de un secol numărul lor s-a diminuat cu mai bine de jumătate.³

În timpul stăpânirii turcești a Banatului (1552 – 1716), mănăstirea Srediște apare în registrele turcești cu denumirea ȚERNIE lângă satul Srediște, care cu siguranță este sfântul lăcaș ulterior numit Srediște.⁴ Și azi se mai păstrează termenul toponimic „Țarina” care reprezintă denumirea coastei unui deal, ceea ce denotă existența mănăstirii la Pârneaora, respectiv denumirea ei turcească.⁵

Între anii 1566 – 1567, la mănăstire sunt consemnați trei călugări, iar contribuția anuală este de 300 aspri. Aceeași sumă este însemnată și la următoarele două recensământuri, în perioada anilor 1579/80 și unul în timpul domniei lui Murat al III-lea. Tot în acest an se face referință și la Pârneaora acestei mănăstiri.⁶

Turcii cuceresc Vârșetul și împrejurimea la 1552, iar stabilirea lor în Banat a îngreunat viața duhovnicească a ortodocșilor și a lăcașelor sfinte. Călugării tineri au fost luați drept sclavi, bătrânii au fost omorâți, bisericile și mănăstirile incendiate și distruse, iar un timp considerabil lăcașele sfinte au fost părăsite.⁷

Asezământul religios este din nou menționat la 1597 sub denumirea Kis Zdretiste, cu populație românească și maghiară în posesia lui Iovan Iosca.⁸

În timpul invaziilor turcești, mai precis în anul 1663, turcii au vrut să distrugă mănăstirea, dar nu s-a ajuns la devastarea ei, grație monahilor și localnicilor care au rescumpărat mănăstirea și biserița ei cu daruri bogate.⁹

Trecuse deci, un secol de dominație a semilunei și peste multe războaie care s-au succedat în acest

răstimp, iar sfântul lăcaș a continuat să rămână veacuri de-a rândul, locul cel mai prețuit spre care s-au îndreptat pașii și gândurile sihastrilor pentru tămăduirea suferințelor trupești și sufletești.

Despre Banat și locuitorii Banatului în trecut, găsim informații prețioase de la Evlia Celebie, care descrie Vârșetul și împrejurimea cu note importante. Evlia amintește aici și o mănăstire, după toate probabilitățile Srediște, cea mai puternică în acea perioadă.¹⁰

Mărturii despre mănăstirea Srediștea Mică și localitatea cu aceeași nume, găsim și în cele două catastife din anii 1660 și 1666 asupra felului cum se incasau milele de către patriarhia din Peci (Ipec) pentru pomenire, în așezările Banatului.¹¹ Trimișii patriarhului au notat sumele și banii, animalele colectate și numele persoanelor care au donat pentru binecuvântare.¹² La sfânta mănăstire au fost doi călugări. Unul dintre ei era ieromonahul Gavriil care s-a scris cu o rugăciune în fila de obște. În Srediște (Veliko) s-au specificat în registru următoarele persoane: Voin Luca a scris pentru sine foaie obștească, a dat 273 aspri; Gurilă Fencevici a scris pentru sine 100 aspri; Avanit a scris pentru sine 40 aspri și Stanislav (gol).¹³

La sfârșitul secolului al XVII-lea, la 18 septembrie 1694, starețul Nifon al mănăstirii Srediștea Mică scrie episcopului Spiridon al Caransebeșului și Vârșetului, că aici nu-i vor primi pe sârbi, nici pe călugării lor și vor refuza poruncile patriarhului Arsenie. În această perioadă, pe lângă ecumenul Nifon au fost încă șase monahi.¹⁴ Deci, se poate constata cât de adâncă a fost credința și dârzenia strămoșească pe aceste meleaguri care cu timpul a devenit lege.

Războaiele, invaziile turcești și tatare au împușinat documentele în legătură cu trecutul nostru monahal și bisericesc, nimicindu-le sau risipindu-le în diverse arhive.

Mănăstirea reprezenta singurul edificiu de dimensiuni suficient de mari, pentru a adăposti o parte din populația așezării rurale de raidurile turcilor, organizați în grupuri mici. Totodată, constituia un punct accesibil oricui, într-un interval de timp redus.¹⁵

În primul război austro-turc (1683-1699) așezămintul religios nu a suferit nici o distrugere. În toate mănăstirile bănățene, până în secolul al XIX-lea slujbele se țineau neregulat. Deseori bisericile au fost părăsite, îndeosebi aceasta se întâmpla în timpul invaziilor tatare și a hordelor otomane.¹⁶

Egumenul Grigorie, în anul 1698 îl înștiințează pe episcopul Gherasie al Caransebeșului și Vârșetului precum *"aici la sfânta mănăstire Srediștea Mică, au venit și au fost găzduiți străini, fără a spune de unde vin. Acești oameni au început să-i înfricoșeze pe călugări, precum împăratul Leopold a poruncit ca toți frații să treacă la catolicism, iar în sens contrar vor fi aspru pedepsiți. Scopul lor a fost de-a face*

propagandă bisericii catolice și Papei cu diverse momele și promisiuni, oferind bani și arginți pentru sfântul lăcaș, cu singura condiție de-a trece la credința catolică. Dar, acest lucru nu s-a realizat în pofida grelelor încercări, amenințărilor chiar și cu moartea, la care au fost supuși, monahii nici nu s-au clătinat din dreapta credinței strămoșești. Văzând că aici la Srediște n-au izbândă, au plecat la prota Moisa Ilievici la Vârșet, dar nici acolo n-au isprăvit cu momeala și amenințările." Sărut dreapta în Sf. Mănăstire, Srediște, 14 decembrie 1698.

Gestul amenințător al prozelitismului catolic flutura deasupra tuturor mănăstirilor ortodoxe în monarhia austro-ungară pe la mijlocul secolului al XVIII-lea.¹⁷

În chilia mănăstirii pe 7 februarie 1700 s-a făcut o înțelegere între sfânta mănăstire Srediștea Mică, adică locșitorul de egumen Macarie cu oierii, păcurarii dunăreni: Pavel Oprea, Avachie Laiu, Pătru Stroici și alți pentru a permite ca turmele lor de oi să pășuneze în pășunile și sesile sfintei mănăstiri, precum și prețul stabilit pentru imas.¹⁸

Așezarea este amintită într-o lungă scrisoare expediată de Iosif Stoianov din Srediște la 1 noiembrie 1746 mitropoliei din Karlovac, unde se face referință la scrisorile trimise de el prin intermediul preotului Novac și la care nu s-a primit răspuns, sau a fost sustras de la poștă. Iosif Stoianov semnează în calitate de slujitor, care se plânge de condițiile materiale grele, locuința e pustie, flămând și însetat, roagă să nu fie uitat și ajutat cerând mila Domnului. În partea finală a scrisorii (a patra pagină) slujitorul Iosif face recomandare referitor la biserica din piatră părăsită în pustie (pădure) cu hramul Sf. Măria, care se poate reamenaja pentru mănăstire și există condiții prielnice de ridicare a chiliilor pentru călugări. De asemenea, aici se poate planta viță de vie și pomi fructiferi. În concluzie,

reiese că pe teritoriul srediștean a mai existat o biserică veche părăsită în munții Vârșetului, probabil catolică, ținându-se cont că ortodocșii nu au ridicat biserici închinare Sf. Maria, iar la 1746, când se face referință, a fost într-o stare relativ bună.¹⁹ Comuna Srediștea Mică este din nou amintită în anul 1749 cu 140 case și trei preoți (monahi) – Ieremia Rancov, Ioan Stoiadinov și Gheorghe Cupicianschi.²⁰

În protocolul episcopului din Vârșet și Caransebeș, Moise Stanoievici din 1713, este consemnată și Pârneaora (Srediștea Mică) cu 24 de case,²¹ iar la 1717 este amintită cu numele Kleine Szrediste cu 20 de gospodării.²² Odată cu retragerea turcilor din Banat, la 1716, vechiul iconostas al sfântului lăcaș a fost distrus parțial.²³ Dimitrie Ruvarac amintește că în anul 1718 au existat următoarele mănăstiri: Zlatița, Srediștea Mică, Mesici și Kusici²⁴, celelalte lăcașe duhovnicești din Banat au fost ruinate de turci. Din 1718, după pacea de la Požarevac Banatul a fost aproape două secole sub dominația austro-ungară, care în nenumărate rânduri a ridicat și restaurat lăcașuri de cult pe teritoriul imperiului ei.²⁵ În al doilea război austro-turc (1737-1739) care într-o măsură oarecare s-a purtat și pe aceste meleaguri, turcii în iulie 1738 au ajuns până la Mehadia, dar aici sunt învinși de armata țaristă. Dornici de jaf, turcilor s-au alăturat și câteva cete de români și împreună jefuiesc Biserica Albă, Vârșetul, Ciacova, mănăstirea Sf. Gheorghe, iar o parte din populație este dusă în captivitate. Cu această ocazie, se pare că a suferit și locuitorii Pârneaorii, respectiv sfântul lăcaș.²⁶

La 1756, mitropolitul de Karlovac se plânge împărătesei că administrația militară din Banat a înregistrat în conscripta sa și mănăstirile, deși ele au fost scutite de dari.²⁷ Aici sunt descrise mănăstirile

care sunt în eparhia Vârșet, Mesici, Srediște și Șemlac. Despre mănăstirea Srediște se menționează Hramul Sf. Arhistratigi ridicată și înnoită de unii ctitori. Ieromonahi: Isaia namesnic, Iosif stareț, Nicolae Ieromonah. Trăiesc foarte săracios și în lipsuri au 10 case de perniavori, români săraci, care dau porția împărătească, iar mănăstirii numai o zi, și aceea numai dacă vor.

În septembrie 1752 în biserica mănăstirească din Pârneaora și în toate bisericile Banatului se oficiază un Te Deum laudamus în cinstea împărătesei Maria Terezia.²⁸

La începutul secolului al XVIII-lea, mănăstirea Srediștea Mică cunoaște o dezvoltare culturală și religioasă deosebită, scriindu-se una din cele mai frumoase file ale istoriei sfântului lăcaș. În cadrul mănăstirii funcționează un atelier de pictură (Prima școală românească din Serbia), iar viața spirituală a fost îndrumată de starețul Iosif.²⁹

Drd. Dorinel Stan

1. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, microcronicele parohiale, Cont. p. 19, Mănăstirile, Cotoșman, manuscris

2. Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, Istoria României, Cluj-Napoca, 2004, p. 274

3. Dejan Medaković, Prve štampane monografije, ZLU, nr. 10, 1947, p. 211

4. Olja Zirojević, Crkve i manastiri na području Pečke Patrijaršije do 1683. Godine, Beograd, 2003, p. 188

5. Arhiva Cancelariei Locale din Srediștea Mică.

6. Olja Zirojević, Crkve i manastiri na području Pečke Patrijaršije do 1683. Godine, Beograd, 2003, p. 188

7. Darinka Rackov, Manastir Mesici, Novi Sad, 2002, p. 20

8. F. Milleker, Letopisi opština podunavske oblasti, Pančevo, 1929, p. 157

9. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, microcronicele parohiale, Cont. p. 19, Mănăstirile, Cotoșman

10. Dušan J. Popović, Svetolik Matić, O Banatu i stanovništvu Banata, Sremski Karlovci, 1933, p. 12

11. Dr. Nicolae Corneanu, Români în izvoare istorice, "Magazin istoric", nr. 2, februarie 1987, p. 10

12. Gligor Popi, Români din Banatul sârbesc, Panciova, 1993, p. 23

13. S. Matić, Pecki Katastib iz 1660-1666, „Glasnik društva”, IV, p. 217

14. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, microcronicele parohiale, Cont. p. 72-73, Mănăstirile, Cotoșman

15. Augustin Ioan, Bisericile fortificate ale Sașilor din Transilvania, București, p. 13

16. Ozren M. Radosavljević, Glasnik Srpske pravoslavne crkve, 1987, p. 77

17. A.M.B. Timișoara, microcronicele parohiale, Grigorie, egumenul mănăstirii Srediște scrie episcopului Gherasie al Caransebeșului la anul 1698.

18. A.M.B. Timișoara, microcronicele parohiale, Protocol nr. 128, p. 94

19. Arhiva Mitropoliei Sremski Karlovci, MPB-1746, cutia 94

20. Statistici sârbești din dieceza Caransebeșului și Aradului în veacul XVIII-lea, Foaia Diecezană, Caransebeș, 1908, nr. 49, p. 9

21. D. Rusovac, Opis vršačko-sebeške eparhije od 1713, Sremski Karlovac, 1924, p. 11

22. Ibidem.

23. D. J. Popović, S. Matić, O Banatu i stanovništvu Banata u 17 veku, Sremski Karlovci, 1931, p. 12

24. D. Rusovac, Opis vršačko-sebeške eparhije od 1713, Sremski Karlovac, 1924, p. 8

25. Heimatbuch der Stadt Weisskirchen im Banat, Salyburg, 1980, p. 41-45

26. R. Grujić, Borba s turcima u Banatu 1738 i 1739, Glasnik Istorijaskog Društva u Novom Sadu, Sremski Karlovci, knjiga III, 1932, p. 106

27. Sremski Karlovci, Arhiv Vojvodine, Fond Mitropolijsko-Patrijaški, nr. 610/1756

28. I. D. Suci, Radu Constantinescu, Documentele privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, p. 238

29. A.M.B. Timișoara, microcronicele parohiale, nr. 33 din Protocolul lui Pamfilie, p. 10

SEMNAL

Către scriitorii, editorii și iubitorii de literatură dialectală bănățeană

Prin talentul, dăruirea și sacrificiile de timp și bani ale noastre – cei acum prezenți într-un lung șir început cu mai bine de 120 de ani în urmă – literatura dialectală bănățeană a ajuns la maturitate, la o meritorie extindere în conștiința și prețuirea publică, iar prin nu puținele ei valori – la un neîndoios prestigiu în rândul unor renumiți cunoscători și specialiști.

La începutul anilor '90, din inițiativa câtorva oameni a luat ființă la reînființatul studio de radio Timișoara primul cenaclu radiofonic săptămânal de literatură dialectală bănățeană „Gura Satului”, care și-a sărbătorit nu demult (28 ianuarie 2011) douăzeci de ani de existență neîntreruptă. După primii patru-cinci ani, cenaclul a atins apogeul: și-a definitivat structura, și-a stabilit criteriile valorice, iar în 1996 a apărut la Editura Mirton volumul al III-lea „Gura Satului” la Radio Timișoara, „volum antologic și glosar de I.V. Boldureanu”, unde, în ordine alfabetică, sunt cuprinși, prin creații în versuri și proză (sever selectate!), cei șapte membri ai „ediției definitive” de la Gura Satului la Radio Timișoara (Ioan Viorel Boldureanu, Pătru Chira, Ionel Iacob-Bencei, Marius Munteanu, Ioan Olariu, Ștefan Pătruț, Virgiliu Șchiopescu).

Anterior anilor '90 fenomenul creației literare „în grai bănățean” parcursese câteva etape, atingând în prezent vârsta de 120 de ani (1891-2011), datarea certă a debutului editorial fiind consemnată pe ultima pagină din volumul De pe la noi publicat „în dialect” de Dimitrie V. Păcățianu (1856-1900), la București, Institutul de Arte Grafice Minerva, 1899 – astfel: „București, 1891, Ianuarie”.

După primul război creația „în grai bănățean” (îndeosebi cea în versuri) s-a continuat pe cuprinsul Banatului istoric (și în cel „românesc” și în cel „sârbesc” – adică în Voivodina, Serbia), răzbatând, nu fără dificultăți, opreliști, sinuozități, deturnări și

descurajări (mai mult sau mai puțin mascate), chiar și prin perioada comunistă; când, trebuie s-o spunem, în Voivodina creația în grai bănățean se bucura de un tratament incomparabil mai îngăduitor din partea autorităților, aceasta manifestându-se nu doar tipografic ori spectacular, ci și găsimu-și loc în grila programelor de radio și televiziune locale (redacțiile în limba română).

Prin larga și stimulativă răspândire și diseminare a fenomenului creației în grai bănățean de după 1990 – în care „Gura Satului” la Radio Timișoara a avut un rol important – au apărut ori s-au revigorat cenacluri similare (Lugoj, Caransebeș, Făget, Bocșa, Reșița etc.), precum și la Uzdin și în alte comunități din „Banatul sârbesc”; au apărut reviste, numeroase „volume de autor” (scrise și publicate pe cont propriu de nu puțini autori – doritori de afirmare), ba chiar câteva edituri au deschis serii pentru creațiile de acest fel: Editura Marineasa (Timișoara), seria „Literatură dialectală”, Editura Mirton (Timișoara), Editura Dacia Europa Nova/Nagard (Lugoj) seria „Grai bănățean”, Editura „Tibiscus” (Uzdin, Voivodina). Începând din anul 2000 s-au constituit – din inițiativa creatorilor înșiși – două asociații care, în prezent, coexistă și chiar colaborează: „Asociația Scriitorilor în Grai Bănățean”, în Banatul românesc, având ca publicație revista „Tăt Bănatu-i fruncea” și Uniunea Scriitorilor în Grai Bănățean”, cu sediul la Uzdin (Voivodina, Serbia) cu publicația „Tibiscus”. Cele două asociații, având statut și personalitate juridică, numără (împreună) aproape 100 de membri cotizanți și mult mai mulți simpatizanți. Ele organizează festivaluri proprii sau în colaborare, acordă premii, editează culegeri de studii și comunicări.

Încheiem această primă parte expozitivă a scrisorii noastre prin a arăta că încă la începutul volumului al doilea din seria „Gura Satului” la Radio Timișoara (Editura Mirton, 1994), apoi la toate celelalte volume de a căror pregătire și apariție editorială ne-am îngrijit și până la recentul proiect editorial consacrat Antologiei literaturii dialectale bănățene, realizat în 2010-2011 (poezie, proză, teatru), așadar la începutul câtorva mii de exemplare răspândite în întregul Banat istoric am publicat câteva reguli, observații și recomandări pentru redarea în scris a rostirii bănățenești și pentru înlesnirea citirii.

Limpezirea acestor „reguli” n-a fost nici simplă, nici ușoară; vreme de aproape două decenii am

căutat variante de simplificare și esențializare, am experimentat, am cerut și am obținut opiniile și colaborarea unor specialiști (lingviști și dialectologi de prestigiu), astfel încât la începutul masivului volum *Antologia literaturii dialectale bănățene* (poezie, proză, teatru) 1891-2011, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2011 (528 p.) se află forma finală de Precizări, la care am ajuns în stabilirea

unui sistem suplu, simplu și adecvat, oferind totodată explicațiile și exemplificările necesare înțelegerii și aplicării lor (paginile 25-34). În același volum am adus lămuririle esențiale cu privire la aspectele lexicale și la procesul prin care se constituie vocabularul expresiv al literaturii dialectale bănățene, iar spre exemplificare am alcătuit, respectând criteriile științifice de bază, un cuprinzător *Glosar* de circa 1200 de termeni (p. 442-485).

Pentru alcătuirea antologiei am avut în vedere aproximativ 500 de autori precum și 9 alte volume de antologii și culegeri (în mare majoritate conținând exclusiv versuri) de texte scrise în grai bănățean apărute în edituri între anii 1974 și 2010, atât în Banatul românesc, cât și în Voivodina, în cel sârbesc. Din noianul acesta de volume, autori și texte consultând și unele ediții rarisime ori greu accesibile (aproape ilizibile), precum și fonoteca studioului de Radio Timișoara, în *Antologie* (...) 1891-2011 am reținut – ca reprezentând etalonul valoric de maturitate, autenticitate și seriozitate a ceea ce este literatura dialectală bănățeană – 37 de poeți, 8 prozatori și 5 dramaturgi prezenți în volumul acesta cu aproximativ 200 de texte.

Fenomenul tot mai amplu al

creației (dar și al tentației) de a scrie „în grai bănățean” ne face mare bucurie, dovadă implicarea noastră neostenită și fără rezerve de a-i pune în lumină valorile, perenitatea, vigoarea de adevărată și vie literatură; dar necesară este și datoria incomodă pe care ne-o asumăm de a desemna cu tușă neșovăielnică și limitele sub care tentativa de a fi „poiet” cade în derizoriu, penibil, vulgar, mocirla nonvalorii compromițând nu doar pe cei în cauză și pe editorii lor (căci ei oricum nu contează), ci subminând, erodând și chiar discreditând însăși ideea de literatură dialectală, iar mai larg avariind, sau măcar maculând și umbrind, adică atentând la buna-credință, și chiar agresând conștiința culturală a unui public mult mai numeros și mai doritor de valori autentice și nuanțate decât ar părea la prima vedere.

În acest punct suntem datori să arătăm că rateurile, maculatura, veleitarismul și chiar impostura sunt inerente și prezente în orice literatură vie și adevărată; problema este doar de a menține aceste fenomene parazitare între limite care să vicieze cât

mai puțin. Rolul de „vârf de lance” (cu bunele și relele, cu imperfecțiunile, subiectivismul și relativismul inevitabile dar și cu profesionalismul său) revine criticii literare. Însă în cazul unei forme speciale de literatură cum este cea dialectală bănățeană, ajunsă de puțini ani la maturitate, rolul unei critici literare specializate încă nu s-a exercitat îndeajuns, deși operațiunea necesară și esențială s-a înfăptuit prin criticul literar Cornel Ungureanu. Dovada – proiectul editorial *Antologia literaturii dialectale bănățene* cu cele trei volume ale sale: *Antologia literaturii dialectale bănățene* „Gura Satului” la Radio Timișoara, 20 de ani.

Contemporanii (Editura Marineasa, 2010), *Antologia literaturii dialectale bănățene* (poezie, proză, teatru) 1891-2011, Timișoara, Editura Universității de Vest și Teatru în grai bănățean, antologie (Editura Marineasa, 2011), toate trei volumele fiind alcătuite de Ioan Viorel Boldureanu, Simion Dănilă și Cornel Ungureanu.

Primim tot mai des cărți, plachete, reviste, culegeri care vizează, țintesc să se situeze (și de multe ori chiar o fac) în perimetrul fenomenului nostru, contextualizat unui anume tip de cultură, specific zonei bănățene. Ne bucură faptul în sine; însă nu de puține ori dezamăgirea ne lasă pentru multă vreme gustul amar și deznădăjduit al rate-

urilor – iarăși, nu al zădărniceii acelor pagini, al inutilității semnatarilor și editorilor lor, că ei, oricum, sunt inutili, ba mai rău, sunt dăunători, chiar dacă „pe banii lor” – dureroasa impietate asupra eforturilor celor chemați, conștienți, talentați, valoroși. Dar iarăși – din fericire – inutilitatea asta din urmă este doar aparentă.

Inutile – dincolo de mocirloasa maculatură, pentru că o mențin, o afirmă – sunt și unele reviste și publicații atunci când (fără niciun fel de criterii) pervertesc însăși ideea de... om de cultură. Devine astfel (într-o „viziune” răătăcită și dezaxată) om de vază al zonei, dacă nu al țării, birtașul, chefliul, ba chiar fostul șef de post; să ne înțelegem: putem fi de acord (fără să știm decât regula buneicredințe) că omul respectiv o fi fost un hâtru, de un pitoresc neobișnuit, un om de treabă, cu alte cuvinte un om la locul lui, adică al acelei comunități. Dar până la a fi desemnat, la o reuniune cu pretenții, „om de vază”, personalitate adică, pentru o întreagă epocă sau un întreg ținut istoric – e totuși mult prea mult. Mai primim, tot spre întristătoare pildă, câte-o carte de teatru să zicem; de la prima vedere, când o deschidem, vedem – „fără puțință de tăgadă” – că autorul, îngrijitorul ediției, editorul nici măcar tehnoredactorul („computerizat”) n-au avut vreodată în mână o carte de teatru; n-au avut, n-au deschis-o, ori dacă or fi deschis-o au deschis-o degeaba.

După aceste întristătoare și neliniștitoare constatări, vom transcrie asprele observații prilejuite de o „carte” (de fapt, o broșură) apărută la o editură de profil și despre al cărei autor („poiet”) am receptat insinuări la marginea reproșului cum că l-am fi omis pe nedrept dintre cei antologați de noi (la Anexe, numele lui ca și ale multor altora, apare ori de câte ori a fost „selectat” de ceilalți alcătuitori de culegeri și antologii, dar atât!).

După ce, în cele nici 50 de pagini, am notat cu indicele grav greșelile incalificabile (de fapt descalficabile) de ortografie (peste 40 – patruzeci!), apoi pe cele de logica bunului simț elementar, pe cele de lipsă (totală) de gust, pe cele de umor involuntar, de hipercorectitudine și pleonasm (doveditoare de sfertodocism) etc., am adnotat concluziv pe spațiul liber al foi de gardă, unde trona somptuos sintagma POEZIE ÎN GRAI BĂNĂȚEAN:

„... mă limitez să spun aici câteva lucruri ce le știe toată lumea care are cât de cât habar de literatură (și tocmai de aceea are habar, fiindcă le știe!). Cineva poate fi scriitor (în sens restrâns poet) în orice literatură, fie ea propriu-zisă (națională) sau

dialectală (acolo unde asemenea literaturi dialectale – ca în cazul nostru – există) în cadrul și înălăuntrul culturilor și literaturilor naționale dacă (și numai dacă!) îndeplinește câteva esențiale condiții:

a) să aibă talent pe care, descoperindu-și-l în și prin gustul pentru literatură, să devină conștient și responsabil de nativa înzestrare, să o cultive cu grijă și atenție, apoi să o încerce propunându-și creațiile recunoașterii cunoscătorilor (fiindcă nu poate nimeni să re-cunoască ceva fără ca în prealabil să fi cunoscut îndeamănunt fețele celui ceva, adică fără să fi devenit mai întâi cunoscător încercat și astfel recunoscut el însuși);

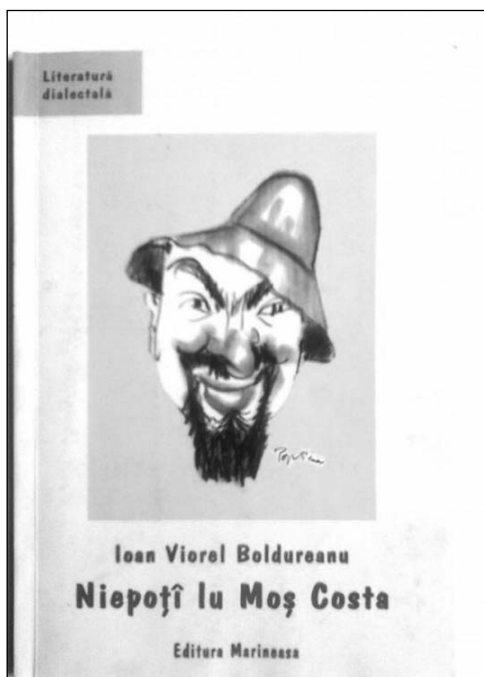
b) să știe bine că literatura dialectală (inclusiv importanta dar nu exclusivă ei parte – „poezia în grai”) bănățeană în cazul nostru este o literatură cultă/cultivată.

Dovada: este creată, se păstrează și se transmite în formă scrisă. Să reținem cu strașnică luare-aminte că genul proxim supraordonat în existența și definirea literaturii dialectale este literatura mare, literatura națională propriu-zisă. Nu „folclorul”, nu „po(i)ezia populară”, nu „literatura” condeierilor plugari, nu „șarjele umoristice”, nu „duelurile epigramatice/epigramistice”, „bancurile culte” sau altele asemenea, cum or fi fiind și cum s-or fi numind...

Prin urmare, nu-i deloc suficient să știi să scrii, adică să fii doar alfabetizat la nivel de școlarizare primară/elementară pentru ca apucându-te să scrii cum te taie capul, să și devii... scriitor ori să „compui frumoase po(i)ezii”! După cum nu-i nicidecum îndeajuns să știi întâmplări neroade din satul tău sau de pe-aiurea, să vorbești „autentic”, exact ca-n satul natal și să „redai în scris” – tot cum te taie capul – dar nu știm cum te poate tăia, iar de avem „norocul” să vedem, e vai de capul nostru, întrucât noi avem...) pentru a putea rosti „monoloage” și a te hazarda să dai exemple de rostire și să te propui (contra cost!) unor edituri binevoitoare (pe banii tăi, că de literatură nu poate fi vorba) și, bineînțeles, de mare prestigiu...

Ca urmare scrisul de scriitor, rostirea de poet, literatura însăși /oricare ar fi ea, națională sau dialectală) se învață printr-un efort special și specializat, nu de azi pe mâine și nu după ce-ai uitat (presupunând că le-ai știut vreodată) normele elementare de ortografie și de gramatică. Cine nu face așa, poate să scrie orice și oricât, să publice (contra cost) orice și oricât, dar ceea ce scrie și publică poate fi orice, însă literatură/poezie nicidecum NU!

c) nici literatură (proză sau teatru), nici poezie de

niciun fel, niciunde și nicicând nu pot fi create de cineva care nu are idei potrivite pentru aceasta!

Cine nu are (destul) talent, cine nu dobândește cunoașterea și recunoașterea aceluia fel de literatură pe care o simte, o trăiește ca pulsație interioară și vrea să o creeze și cine nu are idei potrivite inspirate, originale (chiar dacă nu în întregime) și nu și-a format și exersat capacitatea de a le exprima, acela nu face decât să versifice ideile altora, ori, mai rău, plititudini și banalități, „fapte și întâmplări” vulgare, trivialități de tot felul...

Cine nu îndeplinește aceste condiții esențiale, poate versifica orice, poate scrie despre orice și oricum că (am fi tentați să spunem) tot degeaba.

Dar e încă și mai rău; în chip iresponsabil (chiar dacă adesea inconștient) acela subminează, pângărește și compromite însăși ideea de literatură și de poezie.

Adică veleitarul și editorul său fac o întreagă operă de compromitere; se compromit pe ei înșiși. Dar asta ar fi baiul cel mai mic: ei oricum nu contează;

d) mai notam acolo, pe un spațiu alb al broșurii cu pretenție de carte de „poezie” doar atâta: „Aproape douăzeci de ani (de prin 1992) câțiva specialiști s-au străduit să stabilească un sistem de scriere simplu, suplu și pe înțelesul oricui vrea să redea în scris dialectul literar bănățean; ignorându-l, o seamă de „scriitori/poeți în grai” și editorii lor (cam vreo două treimi din producție și producători) scriu și publică asemănător scrierii din Vietnamul unificat: limba vietnameză cu alfabet francez. Dați-i înaintea, scrieți ca-n vietnameză! Cum vă taie capul. N-ar fi bai, că-i tot degeaba... Păcat, însă, că-i mult mai rău.

În încheiere, ne îngăduim a ne referi la contextualizări, pentru că ele promovează și susțin o sub-subcultură mocirloasă a (auto) suficienței, a complacerii, a veleitarismului semiconștient, uneori agresiv, de multe ori dezaxat (adică încercând să impună non-valorile), care prin cantitatea uriașă de maculatură urmează să sufocă fenomenul numit literatură dialectală și, mai larg, cultura sătească.

Pe scurt, avem în vedere reuniunile cultural-artistice, simpozioanele, sesiunile de comunicări (cu

edițiile lor succesive și volumele aferente publicate), festivalurile și concursurile de creație, recitare și interpretare „în grai” a literaturii dialectale/poeziei bănățenești. Dau năvala prefațatorii, organizatorii, mentorii. Iată câteva exemple:

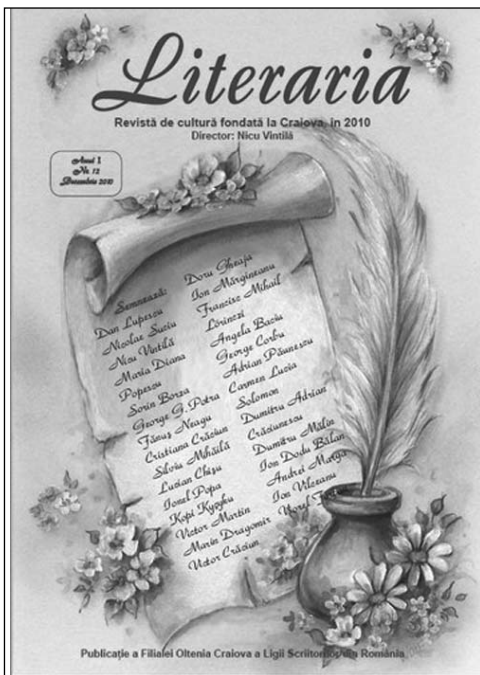
– Un prefațator („om de carte” și de condei la propriu și la figurat) prefațează (în multiple „calități”) o monografie modestă, a unei comune bănățene modeste și la locul ei. Dar luând-o razna, inimosul prefațator (în mărturisit grad de rudenie nu doar intelectuală cu autorul) declară în scris caracterul monumental al respectivei monografii, ba mai mult, o propune ca obiect de studiu al unui curs în programele învățământului universitar...

– Doi confrăți întru dascălie, cu gradul didactic cel mai înalt și cu decenii de predare a limbii și literaturii române la clasă (ca dintr-un făcut – unul din Banatul românesc, altul din cel sârbesc) se

apucă să îngrijească și să prefațeze un volum de teatru sătesc (dar editat în limba literară!), respectiv, să scrie și să se publice un studiu-eseu despre un autentic dramaturg dialectal.

Menționăm că despre fiecare dintre cei doi dramaturgi, Ion Biriescu, respectiv Ioța Vinca, am scris cele convenite în volumul al treilea al proiectului editorial Antologia literaturii dialectale bănățene: Teatru în grai bănățean, antologie, Timișoara, Editura Marineasa, 2011 (seria Literatură dialectală) paginile 11-12, respectiv 53 și urm. Dacă nu li se poate reproșa (și nici n-am face-o, Doamne păzește!) că n-au ținut seamă de această ultimă referință bibliografică, pentru că nu aveau cum, căci contribuțiile lor au fost publicate în 2010, totuși rămâne nejustificabil și impardonabil faptul că cei doi entuziaști confrăți, luând-o lăutărește pe arătură, îl situează pe Ion Biriescu alături de Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale și... Dinu Săraru, respectiv Ioța Vinca este apodictic decretat încă din titlu Domnul teatrului românesc: Ioța Vinca (!). Ne-am

întreba, mirându-ne foarte: alături de sau mai înainte de, ori mai presus de? Și față de acest „reper”, unde s-ar situa Alecsandri, Caragiale, Calboreanu, Vraca, Emil Botta, ori mai apropiatii Leahu, Moțățeanu, Jurăscu?...

Incontestabil că Ioța Vinca a fost și va rămâne un om de seamă al Banatului, un dramaturg de valoare al literaturii dialectale bănățene și, bineînțeles, un fiu al satului și o personalitate a Uzdinului, după cum Ion Biriescu este și rămâne un vrednic intelectual al satului, un dascăl dedicat și un creator înzestrat, cu preocupări deosebite, cu alte cuvinte o lăudabilă personalitate a locului. Dar cei doi confrați întru dascălie – respectabili prin profesia lor și competențele exercitate zeci de ani de la catedră devin, din păcate, suspectabil de competenți și dubios de respectabili... deh, ca omu când o ia pe arătură...

În încheiere, un cuvânt despre festivalurile de recitări „în grai bănățean”. Am participat cu bucurie oricând am fost înștiințat și când fizicește am putut. Privitoare la conținutul propriu-zis sunt de spus următoarele:

Colegii inimoși dascăli (bănățeni și săteni prin naștere, prin părinți, prin bunici – ori, cazuri și mai îmbucurătoare, nebănățeni) care-i instruiesc pe micii și tinerii recitatori:

- să-i învețe să spună prenumele și numele celui care a scris textul recitat;

- să aleagă texte bune sub aspectul calității și expresivității, decente în conținut, nu texte la limita aluziei licențioase, ori chiar sugerând și frizând pornografia.

Iar pentru toți și pentru toate – în sensul remedierii celor mai neplăcute și grave neajunsuri – transcriem aici ultima frază de pe coperta a IV-a a Antologiei literaturii dialectale bănățene (poezie, proză, teatru) 1891-2011: „Cartea de față poate să servească tuturor celor interesați și ca un prim manual de literatură dialectală bănățeană”.

DR. Ioan Viorel
Boldureanu

Expoziția ”Povestea păpușilor românești”

În vara acestui an, la Vârșeț, în galeria Centrului Cultural, a fost inaugurată festiv expoziția de scenografie românească, oferită de Asociația Culturală GAG din Craiova. Expoziția a debutat la Festivalul Internațional al Teatrului de Copii de la Subotica, apoi la Novi Sad și la Vârșeț, orașul culturii și spiritualității românești din Serbia.

La deschidere, pe lângă iubitorii de artă, au fost prezenți și președintele primăriei, Čedomir Živković, președintele Adunării Comunale, Stevica Nazarčić, reprezentanții fostului corp diplomatic al României în Serbia, directoarea Asociației GAG din Craiova, doamna Adriana Teodorescu, Ion Adam, deputat în parlamentul voivodinean, Nicolae Moise, însărcinat cu problemele minorităților naționale și culte, Dorinel Stan și Marin Gașpăr, președintele și vicepreședintele

asociației Români „Independenți din Serbia”, respectiv vicepreședinți ai „Comunității Românilor din Serbia” și mulți alții. Evenimentul a fost mediat de televiziunea română (Craiova, Timișoara), locală și regională prezentă într-un număr remarcant.

Teatrul de păpuși în România are tradiție îndelungată, iar primele forme de teatru de păpuși cult datează de la începutul secolului XX, dezvoltându-se treptat, ajungând la mijlocul secolului trecut să se înființeze 19 teatre de acest gen în România. Primele apariții erau modeste, cu păpuși la paravan, azi piesele fiind îmbogățite cu efecte și mixaje video, împodobind imaginația și fantazia scenografilor români în toate formele teatrului de animație.

Asociația GAG din Craiova se înființează în toamna lui 2007 din nevoia de a crea alternative dinamice, moderne, flexibile în peisajul cultural craiovean și nu numai. Scopul acestei organizații este revigorarea artei animației, utilizarea artei cu păpuși contribuind la educarea copiilor și tinerilor. Printre proiectele realizate se numără tabere de creație pentru studenții păpușari români, ateliere de creație pentru copii, spectacole de teatru de păpuși în spații neconvenționale. Totuși, cel mai important proiect al acestei asociații este fondarea primului muzeu al teatrului de păpuși românesc în cadrul Muzeului Olteniei, secția de etnografie. Anul acesta acest proiect a fost distins cu Premiul UNITER.

Vizitatorii, pe parcursul celor două săptămâni, cât a fost expusă expoziția în galeria Centrului Cultural, au admirat în adevăratul sens al cuvântului crâmpie din creațiile celor mai reprezentativi scenografi ai teatrului de păpuși românesc.

Maria Pâslaru

"PASĂREA COLIBRI" A CONCERTAT LA VÂRȘET Legendarii cantautori au ridicat în picioare publicul vârșețean

La Vârșet, orașul spiritual al românilor din Serbia, sâmbătă, 3 septembrie a.c., în sala Teatrului "Sterija", cei peste 400 de iubitori ai muzicii "tuturor vremurilor" au savurat din plin legendarele melodii ale formației muzicale "Pasărea Colibri" din România, unul din cele mai iubite branduri din muzica românească, care a concertat pentru prima oară în Voivodina. Așadar, legendarii cantautori Mircea Baniciu, Mircea Vintilă, Vlady Cnejevici și Teo Boar, care sunt o adevărată "fabrică de hituri", la Vârșet au ridicat în picioare publicul cu melodii cunoscute, selecții de pe albume precum: "În căutarea cuibului pierdut", "Încă 2000 de ani", "Cântece de bivuac", "Andi Popa" și altele.

Concertul legendarei formații muzicale "Pasărea Colibri" a fost organizat și sprijinit de Institutul Cultural Român din București – Direcția Români din Afara Țării, responsabilă șef doamna Adriana Gae, prezentă la eveniment, prin intermediul Asociației Civice "Românii Independenți din Serbia", președinte Dorinel Stan.

Evenimentul a fost onorat de: Adriana Gae, șef serviciu programe și publicații, Institutul Cultural Român din București – Direcția Români din Afara Țării; Alexandru Mureșan, noul Consul General al Consulatului General al României la Vârșet, care a fost prezentat publicului și oficialităților prezente la eveniment transmițând mesajul că, ușa consulatului este deschisă pentru toți; Eugen Popescu, președintele Fundației Românilor de Pretutindeni; Raul Truțescu, atașat cultural al Ambasadei României la Belgrad; Ion Adam, parlamentar în Adunarea Voivodinei; Stevan Mihailov, unul din liderii românilor din Serbia; Nicolae Moise, însărcinat cu problemele minorităților naționale și culte; Viorel Dolha, președintele Congresului Învățătorilor din România și de peste Hotare care predau în limba română și Eva Iova, director la publicația "Foaia Românească" destinată românilor din Ungaria și alții.

În cadrul evenimentului, din partea Asociației "Românii Independenți din Serbia" și a revistei "Glasul Cerbiciei" au fost conferite plachete doamnei Adriana Gae, Eugen Popescu și lui Ion Adam pentru contribuția adusă la păstrarea și afirmarea identității și spiritualității românilor din Serbia. Adriana Gae încântată de reușita evenimentului, de publicul numeros și de profesionalitatea organizatorilor, a evidențiat extinderea colaborării și realizarea

Adriana Gae, reprezentanta ICR
din București

Dorinel Stan, președintele
Românilor Independenți din Serbia

Alexandru Mureșan, Concul
General al Consulatului General al
României la Vârșeț

Eugen Popescu,
președintele Fundației
Românilor de Pretutindeni

Ion Adam, deputat
în parlamentul voivodinean

Andrea Pâslaru,
prezentatoare

mai multor proiecte comune. La rândul său, Eugen Popescu, președintele Fundației Românilor de Pretutindeni, a pus accentul pe reciprocitate la nivelul celor două state în ceea ce privește minoritatea sârbă și română, evidențiind că românii din Serbia se mândresc cu țara în care trăiesc și nu cer nimic mai mult decât respectarea și implementarea drepturilor minoritare care le aparțin și sunt garantate prin legislație. Deputatul provincial Ion Adam și-a luat obligația ca vocea românilor să

fie transmisă în forurile provinciale de decizie, și avem convingerea să-l credem, fiind singurul deputat român care într-adevăr, tacit, fără pompă, în limita posibilităților, îndreaptă mijloacele financiare și spre satele cu populație românească, fie că e vorba de infrastructură, economie sau alte domenii.

Formațiunea muzicală "Pasărea Colibri", a luat ființă aparent din întâmplare, în anul 1992 la Râmnicu Vâlcea, în cadrul unui concert în preajma sărbătorilor de iarnă, unde Mircea Baniciu, Mircea Vintilă și Florian Pittiș au cântat împreună pe scenă la finalul spectacolului. Pentru că totul a ieșit foarte bine, s-au hotărât să rămână împreună și să formeze grupul "Pasărea Colibri", cooptându-l și pe Vlady Cnejevici. În tot acest timp, 4 personalități excepționale au creat un nou mod artistic de a fi, au susținut o muzică valoroasă și au oferit fanilor spectacole memorabile, iar la Vârșeț au deschis larg porțile noilor fani, iubitori de muzică românească de calitate cântând un fel de "best of".

Partenerii media care au sprijinit concertul organizat de "Românii Independenți din Serbia": Romanian Global News, Radio-Televiziunea Voivodina – programul în limba română, Radio Novi Sad – programul în limba română, Radio Far din Alibunar, RTV Victoria, RTV Kovačica, săptămânalul "Libertatea" din Panciova și revista de istorie și cultură românească – "Glasul Cerbiciei".

De fapt toată lumea a cântat. Nu așteptam ca mulți să știe versurile melodiilor - "Viața la țară" și "Andrii Popa" care au fost cântate mai mult de public decât de ei. În final, după bis, așa cum obișnuiau, se cânta melodia "Mielul" care, orchestral nu e cine știe ce, însă profunzimea versurilor a dat frisoane:

"Ce rămâne mielule
ce rămâne mielule,
Acest cântec, domnule
A... cest cântec domnule"

Marin Gașpăr

INVITAȚIE - POZIVNICA

**KONCERT
CONCERT**

**Românii
Independenți
din Serbia**

INVITAȚIE

Cu deosebită considerație, avem onoarea de a Vă invita la concertul „Pasărea Colibri” care va avea loc la Vârșet, sala Teatrului, sâmbătă, 03 septembrie 2011 cu începutul la orele 19.00

POZIVNICA

Posebna nam je čast da Vas pozovemo na koncert „Pasărea Colibri” koji će se održati u Vršcu, Narodno Pozorište „Sterija”, subota, 3 septembar 2011 sa početkom u 19.00 časova

**INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN**

Din discursul domnului Dorinel Stan, președintele R.I.S.:

"Este o bucurie pentru mine, pentru românii din Serbia, un prilej de satisfacție, înaltă trăire sufletească și mândrie, când în timpurile noi, imprevizibile și dificile, în cadrul minorității românești din Serbia pe de o parte divizată, iar pe altă parte manipulată de lideri autoimpuși pe scena minoritară de aproape două decenii, românii reușesc să se reorganizeze în vederea păstrării identității și spiritualității.

Un început de drum mare, care ne dă noi speranțe, credință și imbold.

Un concept democrat, o nouă abordare și o restructurare care pe zi ce trece are tot sprijinul și suportul maselor largi de populație și sprijinul D-voastră, respectiv al întregii comunități românești în ansamblu. Prezența dumneavoastră într-un număr remarcat în această seară nu face altceva decât să confirme ceea ce s-a spus în prealabil – "Românii se reorganizează".

În acest context, evenimentul cultural deosebit prilejuit de concertul trupei "Pasărea Colibri" în orașul cu vechi tradiții românești – Vârșet, sub egida Institutului Cultural Român din București, organizat de Asociația Civică "Românii Independenți din Serbia", este o dovadă că românii din Serbia apreciază just cultura, muzica, valorile și în același timp deschid noi punți și orizonturi între cele două state vecine și prietene – România și Serbia.

Avem toată convingerea că mesajul muzical, virtual și mesajul comunității românești din Serbia în această seară de vară târzie este limpede ca freamătul de lună, ca raza de soare, ca apa de izvor, pentru toți cei care se găsesc aici, sau dincolo de graniță. Sunt prezenți români din aproape toate localitățile cu populație românească din Voivodina, pentru că muzica – considerată a șaptea minune a lumii, unește limbaje, spirite și oameni."

Chipul femeii și rolul care îi revine în societate, raportat la timpurile trecute, ne oferă o suită de posibilități de interpretare și analiză.

Plecând de la informațiile și cunoașterile obținute, drept concluzie a celor două interviuri realizate cu Parascheva Chia Agadișan (n.1926) și Anuica Gherga (n.1923), din localitatea Nicolint, Voivodina, am ajuns la o foarte simplă constatare – lipsa unei adolescențe și implicit a unei maturizări între cele două fragmente importante din viața unei persoane, dintre femeia-copil și femeia-stălp al familiei.

Astfel, amintirile legate de anii din frageda copilărie sunt fugitive, prea puțin relevante, lipsite de evenimente și trăiri care rămân în memorie. În majoritatea cazurilor, copiii, mai ales cei de vârstă preșcolară își petrec o perioadă din an alături de străbunii lor la viile din Dealul Dâlmei, tradiția pândarilor fiind una în mod accentuat valabilă pentru localitatea Nicolint, această perioadă fiind adevărata copilărie de care se pot bucura.

În rest, totul se axează în jurul celor două mari sărbători – Crăciunul și Paștele. Aici, ajunge în prim plan tradiția, copilul-femeie participând, încă pueril la marele joc ce ulterior vrea să devină un fel de a trăi.

Amintirile sunt aceleași: bradul de Crăciun, rupt dintr-o simplă creangă de copac, aceleași turte dulci cu inimioare, același ritual practicat în fiecare casă, patronat de bunici, dar, mai ales de străbunici.

Paștele deja intră într-un alt areal. Mersul la școală nu are vreo importanță în viața femeii - copil, deoarece se reduce la patru clase de școală generală, în bună parte, în perioada respectivă, materia învățându-se în limba sârbă, pe care aceștia o cunosc atât de puțin din familie. Dar, este un fel de introducere a copilului într-o

Trecerea subită de la copilărie la statusul de tânără nevastă

altă lume, unde există alte criterii de apreciere a valorilor. Copiii merg în fiecare duminică la biserică, la școală să învețe religia, se merge după salcie, se participă la slujba de Înviere, se organizează programe culturale.

Această perioadă durează foarte scurt pentru că se impun deja caracteristici ale vieții tradiționale. Încă în băncile școlii, unele fete îmbracă deja poal'ie, tinzând ast-

norme nescrise, dar respectate cu rigoare de toți apartenenții societății. După pregătirea școlară destul de sumară, fata mare, încă copil la vârsta respectivă, începe să fie pregătită pentru viață - învață să coase, să țese și treptat este pregătită și pentru munca în gospodărie, dar mai ales, pentru munca câmpului. Dar, cel mai important moment este atunci când începe să-și pregătească zestrea. Tot în această perioadă, la 12-13 ani primește poalele și cătrînța, ceea ce vrea să spună că este deja pregătită pentru intrarea în lumea celor adulți. Astfel, lumea copilăriei, și așa destul de sumară, este atât de subită, părăsită pentru totdeauna.

Copilul-femeie intră relativ timpuriu în rândul acelor care se consideră a fi deja maturi, logodnele și căsătoriile efectuându-se la o vârstă foarte fragedă. Cine nu reușea să-și întemeieze o familie până la vârsta de 15-16 ani, intra în rândul fetelor bătrâne, care foarte greu puteau să-și mai găsească o pereche potrivită.

Din cauza logodnelor și căsătoriilor foarte timpurii, foarte des era întâlnit cazul când o fată se logodea de mai multe ori, logodna rupându-se fără prea multe urmări ce țin de conduită și latura

fel să ajungă cât mai repede în rândul fetelor mari

În societatea tradițională a satului românesc și implicit a localității Nicolint, fata mare își are un status aparte, stabilit de unele

psihologică. În majoritatea cazurilor și căsătoria se destrăma foarte repede, urmând alta și alta, o importanță majoră având doar prima, când fata pleca din casa părinților cu nuntă.

Aceasta se datorește, în bună parte, imaturității celor logodiți, respectiv căsătoriți dar, mai ales, datorită implicării părinților. În majoritatea cazurilor, părinții au fost aceia care au decis soarta copiilor, orientându-se după latura materială, și îndeosebi, poziția ierarhică a familiei. Foarte rar se întâlnea cazul când într-o familie înstărită intra o fată care aparținea unui alt strat social, mai ales că zestrea pe care tânăra nevestă o aducea în casa soțului avea o importanță primordială.

După legea nescrisă a tradițiilor, fata mare, indiferent din ce familie făcea parte trebuia să aibă hainele mai multe la număr, dar mai ales cele pentru zilele de sărbătoare și de duminică când avea loc horă în sat, dar și mobilierul necesar cu tot ce ține de el - perne, saltele, plapume, chilimuri, prosoape brodate, etc. Dar, tot de zestre țineau și jugărele de pământ pe care tânăra nevestă le primea în dar de la părinții ei. Cu cât familia din care provenea era mai bogată cu atât zestrea era mai mare.

Cu toată implicarea părinților, perioada din fața logodnei, respectiv căsătoriei, era perioada căutărilor. Fiecare localitate își avea propriile caracteristici și propriile modalități prin care tinerii puteau să se întâlnească și să-și găsească partenerul de viață. De obicei, se mergea după apă, cu cântile puse pe obraniță, în după amiezele zilei, când munca de fiecare zi era pe terminate și fetele își puteau găsi răgazul pentru a-și schimba hainele menite pentru activitatea de fiecare zi cu cele pentru dusul după apă. În acest drum, de acasă și până la fântână se întâlneau cu feciorii, discutau, aici se înfiripau primele sentimente. Băiatul care avea o simpatie pentru o anumită fată o aștepta, i se alătură până la fântâna arteziană și o conducea până în fața casei. Micile atenții pe care acesta le făcea constau în bomboane pe care le oferea fetei.

Când este vorba de localitatea Nicolint, exista o modalitate unică pentru întâlnirea fetelor și feciorilor. Din strada principală, până la gara, găsită mai în marginea localității se întindea o cărare lungă, străjuită de plop înalți. În ziua de joi sau a sărbătorilor mai mici din timpul săptămânii, fetele și feciorii ieșeau la plimbare pe cărarea de sub plop,

această plimbare purtând denumirea de rob. Fetele purtau o anumită îmbrăcăminte menită pentru aceste plimbări. Aici discuțiile erau mai libere, tinerii fiind privați de privirile trecătorilor ce puteau fi întâlniți în localitate.

Ritualul era bine stabilit. Fetele și băieții se plimbau doi câte doi. Dacă un băiat voia să se plimbe cu o anumită fată, trecea pe lângă perechea care se plimba, striga „uia” și o lua pe fată de mână. În cazul când exista o simpatie deja înfiripată, cei doi se țineau de mână, iar în cazul când

exista o reținere din partea fetei, aceasta se lăsa ținută doar de două degete.

Fata mare, ieșită în lume, deci pregătită pentru logodnă și căsătorie, trecea prin două etape distincte. Prima se referă la perioada când ea merge la horă, nu este prinsă-n joc ci stă, împreună cu alte fete de seama ei, pe marginea jocului. La horă poartă un anumit fel de haine, având doar șorțul sau cătrînța în față. Părul îl poartă într-un anumit fel – este piriată-n mulcie și pe cap are salbă de coroane.

A doua perioadă se referă la momentul când acesta este prinsă-n horă. Aceasta se face cu mult fast și, în majoritatea cazurilor, la o sărbătoare mare. Hainele pe care le poartă sunt aceleași se schimbă doar pieptenătura – părul este împletit în mulcie și este umnflat în față

Fata este prinsă-n joc de o rudă apropiată și în fiecare duminică își are, pentru fiecare horă sau joc câte un alt partener, din

În majoritatea cazurilor logodna se face respectându-se principiile de bază impuse de societate. Părinții băiatului vin să ceară fata, după ce, în prealabil au fost trimiși pețitorii să se convingă că părinții fetei sunt de acord. La pițală se vine, în unele cazuri și cu rudele cele mai apropiate sau numai zunele cu părinții. Se cade de acord în privința zestre pe care o primește fata și a obligațiilor familiei zúnelui față de tânără nevastă - obligația de ai face zlată, cojoc, eventual altă piesă vestimentară. Din momentul logodnei, fata joacă în horă doar cu logodnicul ei, viitoarea soacră vine cu zúnil'e duminica în casa viitoarei mirese pentru a merge împreună la horă și cu această ocazie aduce o farfurie cu prăjituri. La horă, viitorii cuscii stau împreună. La logodnă, fata primește bani de la familia viitorului soț.

Nunțile se făceau, de obicei, după terminarea lucrului, după terminarea cositului, sau mai degrabă în toamnă târzie după ce s-a cules porumbul și s-a pregătit răchia iar vinul a devenit bun de băut.

Nu voi vorbi, de această dată, de ritualul de nuntă, ci, mă voi opri la noul status pe care îl are tânără nevastă. Acesta este, în primul rând, simbolizat prin îmbrăcămintea pe care o poartă. Deja sâmbătă seara, în pragul nunții, junil'i vine, îi aduce pana

și îi pune cotrința, ceea ce vrea să spună că face deja parte din rândul femeilor căsătorite.

De acum încolo, cătrînța din spate este un element vestimentar obligatoriu. La horă poartă zlată, podoabă pentru cap caracteristică doar pentru femeile căsătorite care joacă în horă. Atunci când nu mai joacă, zлата este înlocuită cu cărpă.

Viața de tânără nevastă este luată în serios, așa cum au fost luate toate obligațiile ce au revenit în trecut – înlocuitorul hainelor cu portul popular la o vârstă foarte fragedă, țesutul la război, brodatul și cusutul, munca câmpului, și în sfârșit, perpetuarea familiei.

Tânără nevastă nu este privată de munca grea a câmpului de multe obligații din familie. Atunci când apar urmașii, nu mama este aceea care rămâne să-și crească copii. Acest rol revine celei mai în vârstă femei din familie, în majoritatea cazurilor, străbunicii, care nu experimentează și nu face deosebire între modalitatea prin care și-a crescut și educat propriul copil și un strănepot.

De la copilul-femeie și până la femeia - soție, femeia - mamă trece un interval de timp relativ scurt, astfel că greul vieții se lasă prea de timpuriu pe umerii femeii. De la copilul-femie la copilul-stâlp al familie, trecerea este atât de rapidă.

Drd. Eufrozina Greoneanț

rândul băieților liberi, care nu sunt logodiți.

De aici încolo vine pregătirea pentru logodnă și ulterior, căsătorie:

CEL DE-AL XXXII-LEA CONGRES AL CADRELOR DIDACTICE DIN ROMÂNIA ȘI AL CADRELOR DIDACTICE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

„UN EVENIMENT CÂT ROATA CARULUI”

„Bogați în lipsuri, în îndatoriri și în iubiri de moșie, apropiați-vă de sufletele noastre, ridicăți-le până unde poate vrednicia și conștiința voastră trează. Așa Vă vrem!” din cuvântul de întâmpinare la al V-lea congres învățătoresc din perioada interbelică.

Intrat deja în tradiția cadrelor didactice, cel de-al XXXII-lea „Congres al Asociației Generale a Învățătorilor din România, Congresul Cadrelor Didactice din România și al Cadrelor Didactice Române de Peste Hotare” s-a desfășurat în acest an în perioada 25 - 28 august 2011, la Slobozia și la Amara, județul Ialomița sub patronajul MECTS și cu sprijinul Departamentului pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

La Congres a fost lansat și numărul din august al revistei „Învățătorul Modern” realizat la Chișinău de colegii din AGIRo-Md. Președintele „Românilor Independenți din Serbia”, Dorinel Stan a lansat ultimul număr al revistei „Glasul Cerbiciei” realizat de el în Serbia. Traian Căta din Petrovăsâla - Serbia a adus un nou număr din revista Familia pe care o realizează. Asociația Învățătorilor Harghiteni a lansat volumul „Ctitori de neam”. Asociația Învățătorilor din Galați a lansat numărul din august al revistei „Căminul școlii”. Asociația Învățătorilor

Bănățeni a lansat numărul 31 din revista „Învățătorul”, iar Asociația Învățătorilor Ialomițeni a prezentat revista „Școala Ialomiței”.

La eveniment au participat 1000 de învățători, educatoare, institutori, profesori, universitari, inspectori școlari, directori de școli, cercetători științifici, lectori universitari, doctori în științele educației, membri din cele 60 de asociații, cadre didactice din Serbia, Moldova, Ucraina...

Onorații invitați la congres au făcut referiri la schimbările din domeniul învățământului românesc. Doamna prof. univ. dr. Ecaterina Andronescu, ex-Ministru al Educației din România, a pus accentul pe valorile socio - culturale pe care trebuie să le promoveze școala, cum ar fi cinstea, cultul pentru muncă, grija față de aproapele nostru.

Mariei Popescu- Prof. Eminent al Învățământului Public din Ucraina, Școala din Erdek-Burnu, Utkonosovka, raionul Ismail, regiunea Odessa i s-a înmănat Medalia de aur a Congresului în semn de solidaritate cu acei confrăți ai noștri din Sudul Basarabiei care luptă pentru dreptul a studia limba română în școlile publice.

Boian Barbuțici, Președintele Centrului Cultural Informativ al Românilor din Brestovaț, Bor; Serbia a deplâns lipsa posibilității de a se studia limba ro-

mână în regiunea Timoc-Morava a Serbiei de către românii din zonă și și-a exprimat speranța că la viitorul congres să fie prezenți și profesori de limba română din școlile publice din răsăritul Serbiei și nu doar un grup de inimoși care „predau” limba română în clandestinitate așa cum este cazul în acest an.

Prof. dr. Mariana Marin, președintele A.G.I.Ro - filiala Republica Moldova, Institutul de Științe ale Educației din Chișinău, a pomenit despre Congresul Asociației Generale a Învățătorilor din România - filiala Republica Moldova desfășurat deja în 25 iunie la Chișinău cu parteneriatul Ministerului Educației din R.Moldova și al Academiei de Științe a R.Moldova.

Referitor la menținerea identității naționale de

Domnul Traian Băsescu, Președintele României,
prezent la Congres

către etnicii români din afara granițelor, domnul senator Viorel Badea, prezent la Congres, a spus că „cei care își vor uita trecutul nu vor avea dreptul la nici un viitor.” Ne-a atenționat că Basarabia nu este peste hotare și ne-a sfătuit să ne îndreptăm privirea și către alte state din Europa unde trăiesc români: Italia, Spania. „O educație fără Dumnezeu nu ne deosebește niciodată de necuvântătoare! Fără educația religioasă nu știm de unde venim și nu știm încotro ne îndreptăm.” Amintim că a fost onorat angajamentul parlamentarilor prezenți la preceden-

tul nostru congres de a promova o lege care să stabilească Ziua limbii române la aceeași dată la care este sărbătorită în R.Moldova.

Domnul Dorinel Stan, președintele Românilor Independenți din Serbia și vice-președintele Comunității Românilor din Serbia a adus argumente în scopul păstrării limbii române dincolo de granițele României: „granița limbii române e în afara României și atâta timp cât și noi existăm, viitorul României e asigurat”.

Congresul A.G.I.Ro și-a atins obiectivele: schimbul de bune practici; aplicarea unor proiecte comune: site-ul A.G.I.Ro - www.invatatori.ro, reviste A.G.I.Ro, concursuri școlare și manifestări educaționale; inițierea de programe de dezvoltare profesională pentru cadre didactice.

Președintele AGIRo, prof. Viorel Dolha, a ținut să-l felicite pe ministrul Daniel Funeriu pentru multe din prevederile noii legi a educației. Acesta i-a sugerat ministrului o comunicare mai bună între minister și reprezentanții din teritoriu, mai ales pe metodologiile care trebuie finalizate.

Consilierul din Ministerul Educației, Romeo Mosoiu, i-a asigurat pe dascăli ca „usa ministerului este mereu deschisă”.

Cadrele didactice au dezbătut la congres numeroase probleme cu care se confruntă în activitatea didactică, legislația care nu satisface în totalitate punctele de vedere ale cadrelor didactice.

Rezoluția Congresului s-a adoptat în unanimitate.

„Sunt sigur că acest congres este un succes chiar dacă ne-ar dezamăgi toți decidenții care au promis că vor ține seama de propunerile noastre. Și în acest caz ne-ar rămâne ceva de neprețuit - noi date de contact în agenda noastră de la sute de colegi din țară și de peste hotare. Sunt nume care merită toată osteneala și cheltuiala fiindcă la aceste congrese îi regăsim pe dascălii care trăiesc cel mai intens profesia lor” afirmă președintele AGIRo.

Președintele Asociației Generale a Învățătorilor
din România,
Prof. Viorel – Dănuț Dolha

„Omul care se vrea liber prin istorie - scria Raymond Aron - se vrea liber și prin cunoaștere. Cunoașterea trecutului este o manieră de a se elibera, pentru că numai singur adevărul permite a da aprobare sau refuz în toată luciditatea”.

fost reprezentantul cel mai de seamă al revoluției române transilvănene și un veritabil erou al poporului, ale cărei virtuți le-a făcut să strălucească peste veacuri ca o pildă vie urmașilor iubitori de patrie și ca un izvor luminos de mândrie națională” (Silviu Dragomir, „Avram Iancu, mândrie națională”, 1965, pag.15). În lucrarea „Avram Iancu în tradiția poporului român” (pag.303) se arată că trăiesc astăzi în Munții Apuseni ai Transilvaniei ultimii din generația acelor care au învățat și știu istoria neamului fără cartea și manualul de istorie, păstrând tradițiile orale dintre cei care l-au cunoscut pe Iancu. „Moșul meu - scria în anul 1913, Eugen Goga - mi-a povestit de atâtea ori cum l-a văzut el pe Avram Iancu. Mă ținea moșul pe genunchi, pâcăia din pipă, și spunea: „Hei, dragul moșului, când eram pe vremea mea stam să sar peste casă.

Așa eram în patruzeci și opt... Pe Iancu l-am văzut, uite, cum te văd pe tine: tânăr, frumos și mare. Se vedea peste ceilalți că-i Iancu... „Și așa povestea moșul, domol, în bătrânețele lui. Nu-mi spunea ceva precis, nu-mi lămurea lucrurile, dar eu simțeam din tremurarea vorbei lui, din privirea lui pierdută în zare, din lipsa gramaticii în construcția frazei lui țărănești, din sentimentul cald care

Avram Iancu în tradiția poporului român

Cunoașterea istorică se naște, deci, dintr-o seriozitate a cărei justificare este umană, existențială și nu pur intelectuală, în virtutea unei atare concepții, tradițiile, asemenea memoriilor, amin-tirilor, autobiografiilor, fiind mărturii ale unei conștiințe și ale unei mentalități în curs de înnoire, întemeiate pe integritatea ființei umane, pe unificarea și, deopotrivă, comunitatea spiritului ei.

O lucrare specială despre Craiul Munților în tradiția neamului românesc, care să înfățișeze aportul nemijlocit al amintirilor și povestirilor istorice la cunoașterea vieții, faptelor revoluționare și al martiriului eroului național, încă nu a fost scrisă.

Numele lui Avram Iancu, legendar încă din timpul revoluției, simbolizează astăzi un cult eroic și o epocă istorică, „încă toamna târzie a anului 1848, când flăcările revoluției, cuprinseseră țara, Avram Iancu era marea și inegalabila personalitate, eroul moșilor săi fără îndoială, omul care întruchipa mai bine decât oricare altul aspirațiile națiunii. Din conducător al moșilor ridicați la luptă, a ajuns foarte curând eroul națiunii, personajul legendar, ce simbolizează aspirațiile unei societăți în afirmare. S-a constituit de pe atunci un cult al Iancului, o legendă perpetuată în veac, la care îndreptățirile națiunii asociază mereu alte valori” (I. Lupaș, „Avram Iancu”, Cluj, 1926, pag.60-61).

Avram Iancu, scria lămurit Silviu Dragomir, „a

înlocuia această gramatică, simțeam că așa a trebuit să fie Iancu: tânăr, frumos, mare. Mai târziu, când mi-a căzut în mână o fotografie idealizată a Iancului, probabil după un tablou, care circula pe vremuri din casă în casă prin satele noastre din cadrele căreia se desfăcea un om rezemat pe-o țeava de tun, am tresărit și mi-am adus aminte de moșul, nu de Iancu. Și mă întreb acum că oare mă mai pot eu mulțumi cu povestea moșului despre Iancu? Moșul l-a văzut pe Iancu, eu nu l-am văzut decât pe moșul. Deci, cum vă povestesc eu la rândul meu mai departe povestea eroului din munți? Eu, poate, voi ști să-mi potrivesc mai cu grijă vorbele, voi ști să pun punct și virgulă unde trebuie, dar vorbele mele vor fi moarte, pentru că din ele a fugit sentimentul moșului care l-a văzut pe Iancu...” (Ibidem, pag.16).

Urmărind cronologia vieții și a faptelor revoluționare a marelui erou, oglindită de povestiri, legende și amintiri, este o datorie a părinților, cadrelor didactice, etc, să transmită tinerelor generații povestirile despre Avram Iancu, care înfățișează adevărul și alcătuiesc mărturii de primă însemnătate cu privire la viața lăuntrică a oamenilor simpli.

Un rol deosebit în popularizarea eveni-mentelor istorice din timpul Revoluției de la 1848-1849, a personalităților de atunci, a locurilor istorice, toate bazate pe mărturii reale, viața și faptele eroului

martir, îi revine și Societății cultural-patriotice „Avram Iancu” din România, care prin activitățile ce le organizează trebuie să facă cunoscute participanților principalele evenimente (n.n).

„Tradițiile privind ajunul revoluției sunt amintiri și povestiri istorice despre lumea lui Iancu, despre iobăgie și asuprire, înfățișând viața grea a poporului, dorul de libertate și dreptate a moșilor, a tuturor românilor din munți, atmosfera revoluționară, participarea la adunările de la Blaj, poporul aducându-l pe Iancu în prim plan pentru a-l reprezenta și a-i susține drepturile, rol pe care fiul de iobag din Munții Ardealului l-a acceptat și, conștient de acest destin, i s-a consacrat cu tot sufletul. Este momentul în care poporul îl înzestrează (precum odinioară pe Horea) pe Iancu cu toate puterile închipuirii sale, considerându-l „Craiul Munților”, „Domn și Crai” peste Țara Românească de pe plaiuri. Din acest moment Iancu a devenit alt om, viața lui și-a dăruit-o neamului.

Tradițiile privind desfășurarea revoluției sunt numeroase. Domină amintirile istorice de nuanță locală, evocând faptele petrecute într-un sat sau altul, despre care oamenii în vârstă vorbeau cu simțul realului, invocând rolul conducător al lui Avram Iancu, unde au fost adunările populare, taberele oastei revoluționare, unde au avut loc luptele memorabile, unde sunt mormintele eroilor.

Tradițiile privind martiriul eroului domină informațiile documentelor, pentru că nesocotirea drepturilor naționale ale neamului, reprimarea conducătorilor lui, martiriul lui Iancu, în primul rând, au tulburat cel mai mult poporul...

Nicăieri amintirea lui Iancu nu este mai vie, mai puternică decât în Munții Apuseni, unde se simte încă o credință ce nu are limite. În lumina acestei credințe (precum Fericețul - vatra lui Horea), Vidra este un Olimp, Țebea un altar, iar munții, împreună, templu sfânt.

Ție ne închinăm, Avram Iancu, fiindcă mai presus de toate scripturile, de toate oratoriile, de toate memoriile, de toate jalbele și petițiile, de toate curtenirile și diplomatizările, vitejeasca ta făptuire, sângele Moșilor vărsat cu atâta belșug la îndemnul vrajei ochilor tăi de viață izvorători, înfrângerea desăvârșită în luptă a îndârjitului inamic, însăși jertfa vieții tale, au întemeiat definitiv dreptul integral al neamului nostru la libertatea și unitatea națională....

Tu Iancule, și Moșii tăi, ați trăit, luptat și ați murit pentru dreptate și libertate. Idealul acesta rămâne la temelia vieții noastre naționale. Pentru izbândirea și desăvârșirea acestui ideal vor trăi și vor muri generațiile, care te urmează. Tu dormi liniștit, Iancule, acolo la pragul biseriței din Țebea, la umbra gorunului lui Horea: geniul tău veghează deasupra națiunii române" (Florian Dudaș, op.citată pag.306).

Prof. Emil Jurca

MANIFESTĂRI CULTURALE UITATE

Sărbătorile Populare Românești

Uniunea Societăților Culturale din Voivodina – Secția pentru Români și Uniunea Culturală a Românilor au inițiat și realizat numeroase acțiuni cu caracter cultural în perioada postbelică. Una din prestigioasele manifestări culturale organizate în anul 1952, se consideră "Serbările Populare Românești". Președinția U.C.R. și membrii plenarei au hotărât ca serbările populare ale minorității române să aibe loc la Vârșeț, în zilele de 31 august și 1 septembrie. Programul acestei grandioase manifestări s-a desfășurat pe stadionul orașanesc, unde a participat un număr însemnat de societăți culturale din localități românești (coruri, fanfare, orchestre de muzică populară și formații de dansuri), iar un număr mare de spectatori au venit din aproape toate zonele cu populație românească. Serbările populare organizate de U.C.R. se pot compara cu actualul Festival de Folclor și Muzică Românească din Voivodina care se organizează tradițional deja de jumătate de secol.¹

În preajma "Sărbătorilor Populare Românești" s-a ținut la Alibunar (3 iulie 1952) o consfătuire a învățătorilor de la țară, circa 60 de dascăli pentru reușita manifestării culturale a etniei, care urma a fi organizată.

Pregătirile intense au început în timpul vacanței de vară. La Begheiți, toți elevii Liceului Român din Vârșeț și studenții Universității din Belgrad, conștienți de însemnătatea Sărbătorilor populare și dezvoltarea culturii în satele românești, în jur de cincizeci de elevi și studenți au elaborat un plan de muncă pe timpul vacanței de vară. La adunare a fost ales un comitet care coordona activitatea culturală pe un interval de două luni. Din comitetul cultural au făcut parte: Pavel Stoin (facultatea de istorie), Vioara Sușoreanu (filozofie), Emil Filip și Ana Popi (elevi). În corul S.C. "Flacăra" din Begheiți au activat 45 de elevi, iar în echipa de dansuri naționale opt perechi. Contribuția tinerilor din Begheiți a fost una importantă pentru S.C. "Flacăra" când este vorba de "Serbările Populare Românești" de la Vârșeț.²

Sărbările Populare au adunat un număr mare de formații muzicale din satele cu populație românească din Voivodina. În programul propriu-zis al acestor interesante "treceți în revistă" a succesele realizate de români pe tărâm cultural pe de o parte, respectiv grandioasă manifestare a unității și frăției popoarelor din Iugoslavia socialistă au participat amatori români din majoritatea localităților

voivodinene: corurile din Alibunar, Marcovăț, Begheiți, Petrovasâla (Vladimirovaț), Biserica Albă, Straja, Iancaid, Ecica și Corul Liceului Român din Vârșeț. Fanfarele din Mesici, Satu Nou, Vlačiovăț, Uzdin, Nicolint, Seleuș și Mărghita și echipele de dansatori din Uzdin, Begheiți, Sân-Mihai, Petrovasâla și Ecica.³

Uniunea Culturală Română, la plenara din iunie 1952, analizând activitatea societăților culturale a adus hotărârea, ca la 31 august și 1 septembrie să organizeze o trecere mai amplă a activităților culturale oferind posibilitatea tuturor societăților culturale la expresivitate și prezentarea nivelului atins de secțiile societăților cultural-artistice în toate domeniile. Serbările Populare Românești de la Vârșeț - centrul cultural și spiritual al minorității

românești din Serbia sau considerat o dovadă inreproșabilă de dezvoltare liberă a minorității românești, dar în fond aveau și un caracter și suport cultural-politic. Programul s-a desfășurat pe stadionul sportiv din Vârșeț cu participarea celor mai active societăți culturale românești. La inaugurare, Aurel Trifu a vorbit despre însemnătatea momentului cultural, reflectarea noilor realități și raporturile de ordin politic din țară. Printre altele menționează succesele obținute pe tărâm cultural, iar pe de altă parte, condamnă activitatea dușmănească a blocului informbiroist, cu accentul pe București și Moscova, împotriva Iugoslaviei. Serbările Populare Românești au fost salutate și de Ministrul Afacerilor Interne al R. P. Serbia, Slobodan Penezić și de reprezentanții altor minorități naționale din Voivodina.⁴

În prima zi, 31 august, participanții au defilat pe strada principală a orașului Vârșeț și au vizitat instituțiile culturale românești. A urmat programul cultural-artistice în ansamblu, programul sportiv, iar seara, societățile culturale au prezentat două spectacole. La Serbările Populare Românești veneau peste 10.000 de spectatori.⁵

În aceeași zi, au fost organizate și două expoziții, care au ilustrat dezvoltarea presei și editurii în limba română, teatrului românesc, precum și exponate etnografice ale românilor din Voivodina. În baza directivei, adică recomandărilor venite din partea

președinției U.C.R., cu pretextul precum unele bucăți muzicale, corale și dansuri sunt deja pregătite din iarna trecută de corurile, fanfarele și grupele folclorice se recomandau următoarele piese: coruri mixte - "*Lui Tito*", "*Lugojana*" și "*Planul cincinal*", fanfare - "*Pe Drina*", "*Jocuri populare*" de Vlăin și "*Marșul partizan*", iar grupele de folclor - "*Ardeleana*", "*Sârba*" și "*Hora bănațeană*".⁶

A doua zi (1 septembrie) a Serbărilor Populare Românești de la Vârșeț a fost consacrată consfăturii activiștilor culturali și publici români, la care Ion Tăpălagă, vicepreședintele Uniunii Culturale a vorbit despre dezvoltarea culturală a românilor din Voivodina în ultimii ani. Referințe s-au făcut și asupra problemei căsătoriilor premature, care au fost considerate la momentul respectiv principala problemă a satului românesc în Banat. Totodată, n-au lipsit nici celebrele fraze la adresa "conservatismului și concepțiilor burgheze", subliniindu-se importanța luptei pentru culturalizarea largă a maselor, democratizarea și decentralizarea în domeniul culturii. Totuși, s-au constatat și unele neajunsuri în viața cultural-artistică: repertoriul modest al unor coruri și fanfare, lipsa dirijorilor de fanfare, neglijarea bibliotecilor sătești, accentuând în primul rând lupta împotriva căsătoriilor timpurii, care impunea angajarea tuturor forțelor în soluționarea problematicii.⁷

Teatrul Popular Român a prezentat două spectacole cu piesa "O scrisoare pierdută" de Ion Luca Caragiale. Serbările populare Românești au fost apreciate drept manifestare care reprezintă o amplă trecere în revistă a realizărilor românilor în Iugoslavia nouă.⁸

Rezoluția adoptată în aceste împrejurări prevedea:

1. Intensificarea luptei împotriva căsătoriilor timpurii, prin prelegeri și activitate culturală;
2. Lupta împotriva influenței concepțiilor reacționare și burgheze;
3. Vigilența mărită asupra activității unor preoți;
4. Colaborarea activiștilor culturali și publici, colaborarea societăților culturale și organizațiilor politice;
5. Ridicarea ideologică a membrilor societăților culturale;
6. Ocrotirea sănătății și dezvoltarea tineretului prin organizarea vieții sportive.⁹

Serbările Populare Românești s-au dovedit necesare și benefice manifestându-se dorința și creația vie a etniei care reprezenta regiunea natală sub toate aspectele. După câțiva ani, însă, aceste serbări nu mai prezentau interes pentru secțiile societăților culturale, îndeosebi pentru unele coruri care începând cu anul 1959-1960, când se organizează pentru ultima dată întrecerile corale regionale, încep să-și întrerupă treptat activitatea. În perioada respectivă, o atenție mare se acordă orchestrelor, fanfarelor și echipelor de dansatori,

adică muzicii instrumentale în ansamblu.¹⁰

Serbările Populare Românești au avut un mare ecou atât în publicațiile românești cât și în presa centrală iugoslavă. Aproape toate ziarele din fosta Iugoslavie au scris cu entuziasm despre manifestare, accentuând importanța Serbărilor Populare Românești care nu sunt numai o trecere în revistă a rezultatelor pe tărâm cultural și artistic, ci ele oglindeau libera manifestare a românilor din Voivodina în păstrarea identitară și națională.¹¹

Cotidianul belgrădean "Politika" publica informații referitor la Serbările Populare Românești, apoi fotografia corului mixt al S. C. din Straja,¹² iar ziarul voivodinean "Slobodna Vojvodina" cu un titlu sugestiv "Festivalul românilor de la Vârșeț" publică pe prima pagină un articol de fond despre importanța culturală și politică a serbărilor populare românești.

Organizarea festivalului, pe lângă altele, consta în faptul că contrar politicii de deportări realizată în România în acest răstimp, Serbările populare reprezentau o replică a statului iugoslav autorităților din București și Uniunii Sovietice când este vorba de drepturile popoarelor și minorităților naționale. Serbările Populare au scos în evidență politica cu adevărat socialistă-democrată, frățietatea dintre popoare, respectiv egalitatea pe tărâm politic, cultural și economic.¹³

În general presa minoritară și centrală din fosta Iugoslavie scria cu entuziasm despre Serbările Populare Românești: Toate ziarele au concluzionat că Serbările Populare au fost o importantă trecere în revistă a succeselor realizate de românii voivodineni.¹⁴

Drd. Dorinel Stan

1) Gligor Popi, "Românii din Banatul sârbesc", Panciova, Editura "Libertatea", 1998, p. 136

2) Gheorghe Frișcan, "Un exemplu bun de urmat...", "Libertatea", iulie 1952, p. 5

3) Costa Roșu, "Corurile noastre bănațene", contribuție la istoria corurilor din Banatul sârbesc, Panciova, Editura "Libertatea", 1992, p. 80

4) Mirča Maran, "Kulturne prilike kod Rumuna u Banatu 1945-1952", Vârșeț, Editura Visoka Škola za Vaspitače, 2008, p. 170

5) "Lumina", nr. 6-7, Vârșeț, Editura "Libertatea" 1952, p. 24

6) "Libertatea", Vârșeț, 4 septembrie, 1952, p. 3

7) Gligor Popi, "Românii din Banatul sârbesc", Panciova, Editura "Libertatea", 1998, p. 149

8) "Lumina", nr. 455-456, Vârșeț, Editura "Libertatea", 1952, p. 32

9) Mirča Maran, "Kulturne prilike kod Rumuna u Banatu 1945-1952", Vârșeț, Editura Visoka Škola za Vaspitače, 2008, p. 171

10) Costa Roșu, "Corurile noastre bănațene", contribuție la istoria corurilor din Banatul sârbesc, Panciova, Editura "Libertatea", 1992, p. 83

11) "Libertatea", 7 septembrie, 1952, p. 3

12) "Politika", 29 august - 1 septembrie, Beograd, 1952

13) "Slobodna Vojvodina", 31 VIII, Novi Sad, 1952, p. 1

14) "Libertatea", septembrie, 1952, p. 4

Eminescu la Horecea Urbană Cernăuțeană

O stea călăuzitoare în drumul miraculos al poetului, unic sub toate aspectele, a fost și Horecea Urbană...

Mihai Eminescu a părăsit orașul Cernăuți, în care a fost elev la Obergimnasium, în anul 1866, după moartea prematură a iubitului său profesor Aron Pumnul. Se știe că el a revenit în Bucovina în vara anului 1871, în perioada pregătirilor pentru serbarea de la Putna. Studia pe atunci la Viena, era membru al Societății „România Jună” și, alături de Ion Slavici și de bucovineanul Vasilică Morariu, fiul viitorului mitropolit al Bucovinei și Dalmației Silvestru Morariu, va cutreiera satele din Preajma Putnei pentru a colecta de la gospodari și mai ales de la preoți, făină pentru colacii ce aveau să fie ridicați întru pomenirea lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

În această perioadă a poposit și la Crasna, localitate de la poalele Carpaților bucovineni, iar mai târziu la Cernăuți a cerut consimțământul

autorităților pentru desfășurarea congresului de la Putna. Guvernul Bucovinei, după cum se știe, nu a acceptat ideea ținerii la Putna lui Ștefan cel Mare a unui congres al românilor de pretutindeni. Datorită inimosului căpitan al districtului Rădăuți, Oreste Reney, care a dat dovadă de mult tact politic și diplomatie, marea sărbătoare a fost organizată.

Eminescu a mai fost la Cernăuți și în anul 1875, când se împlineau o sută de ani de la răpirea Bucovinei. Atunci a adus cu sine și a distribuit broșura „Răpirea Bucovinei după documente autentice” în peste o sută de exemplare. Ultima dată poetul a revenit în capitala Bucovinei la sfârșitul lunii decembrie a anului 1885. De această dată, vizita sa a avut un caracter particular. Două motive îl aduceau atunci la Cernăuți: vroia să-și revadă sora și nepoții și să sărbătorească împreună marea sărbătoare a creștinătății - Nașterea Domnului; să-și întâlnească o veche prietenă, despre care atât de puține lucruri sunt cunoscute.

În anul 1882, la Cernăuți se înființează un comitet pentru crearea teatrului românesc și o trupă

Eminescu cu clasa lui, Cernăuți, 1866

de artiști amatori. Din acea trupă mai făcea parte și Aspazia Kaplarska, amica cernăuțeană a lui Eminescu. Când, la 1885, Luceafărul poeziei românești își vizita sora în Horecea Urbană, Aglaia era bolnavă. Totuși, pentru a-i face poetului o surpriză, i-a rugat pe membrii „Armoniei” să însceneze în casa ei piesa „Florin și Florica”. Piesa a fost prezentată a doua zi de Crăciun, 26 decembrie 1885. În rolurile principale au apărut Gheorghe Dragli, fiul Aglaiei și nepotul lui Eminescu, și Constantin Isopescu-

revista cernăuțeană „Junimea literară” (1909, nr. 7–8, p. 158).

Eugen Păunel, descriindu-l pe Eminescu, sosit la Horecea (așezare la periferia Cernăuților) menționa că în persoana sa se vede numaidecât omul manierat și de salon și mai ales omul de rară atenție și bunătate. Se vede, însă, și poetul, fiindcă de la o vreme s-a ridicat dintre noi și umbla de acolo până acolo, mut și meditativ. Aglaia conversă cu el, se șopti și aruncându-și ochii mereu spre dânsul. Palid la față, cu părul ca pana corbului, Eminescu era nu numai straniu și interesant, dar... chiar frumos.

În timpul șederii sale la Horecea Urbană, Mihai Eminescu n-a rămas nici o singură noapte în casa Aglaiei, ci și-a căutat loc de odihnă în apartamentul amicei sale din tinerețe Aspazia Kaplarska, la fel membră a Societății „Armonia”. Ce rol a jucat această femeie în viața Luceafărului poeziei noastre, rămâne un mister! Aspazia purta nume polonez, deși a fost româncă. Și era încă sora lui Oreste Reney, fostul căpitan al districtului Rădăuți, care a permis în 1871 congresul de la Putna al românilor de pretutindeni. Ea a fost căsătorită cu un polonez, dar în momentul când poetul își vizita sora de la Horecea, dânsa a era văduvă cu o stare materială foarte bună și una din cele mai bune prietene ale surorii lui Eminescu, Algaia.

În toiuł celui de-al doilea război mondial o poloneză cu numele de familie Kaplarska îl ruga, într-o cerere, pe guvernatorul Bucovinei să-i fie acordată cetățenie română, fiindcă mama ei ar fi avut onoarea de a fi logodnica marelui poet Eminescu. La această cerere ea adăugase câteva scrisori ale lui Mihai către Aspazia. Evident, cazul a

Grecul, viitorul rector al Universității din capitala Bucovinei. Eminescu participă și el la desfășurarea spectacolului, instalat ca sufleor, într-o cabină improvizată. Acest fapt este atestat în

stârnit nedumerire, fiind cercetat cu mare atenție și doar în urma analizei grafologice a acestor scrisori, guvernatorul Bucovinei și-a pus semnătura de aprobare pe cererea doamnei Kaplarska. Ea s-a refugiat în România din Polonia, unde ajunsese probabil, după destrămarea monarhiei habsburgice. Ultimele însemnări în dosar au fost făcute în iarna anului 1944. Tot în acest an, la sfârșitul lunii martie, autoritățile române, militare și civile, au părăsit Cernăuții și alte însemnări în dosarul respective n-au mai fost făcute.

În a treia zi de Crăciun a anului 1885, Eminescu și-a luat rămas bun de la soră, nepoți și prieteni, urcând în trăsură ce avea să-l ducă la gară. Alături de el s-a așezat și misterioasa Aspazia Kaplarska. Ce a vorbit cu dânsa nimeni n-a putut ști, căci cei care

I-au condus se aflau în alte trăsură. Deci, în a treia zi de Crăciun, în anul 1885, Eminescu, părăsind Horecea, părăsea pentru totdeauna și Cernăuții. Dar, după cum menționa Teofil Lupu în articolul său „Eminescu la Suceava”, publicat în nr. 3 al revistei bucovinene „Făt-Frumos” pe anul 1929, pag. 109, la buna primire pe care i-au făcut-o sucevenii, poetul răspunsese cu indiferență, fiind „obosit și gol de impresii”.

Eminescu a fost puțin conștient de ceea ce făcea, memoria prindea să-i lânzezească, iar flacăra după

care se condusesese în viață nu mai era eficientă...

Deci, ultima așezare la care privea cu luciditate fusese suburbia Horecea și ultima ființă care l-a văzut pe Eminescu încă în deplină agerime mintală a fost, totuși, misterioasa Aspazia Kaplarska.

Prof. Natalia Stan

**Ambasadorul României
în Republica Serbia**

Belgrad, 25 octombrie 2011

Stimate domnule Dorinel Stan,

Doresc să vă mulțumesc, atât dumneavoastră personal cât și celorlalți membri ai Asociației „Românii Independenți din Serbia”, pentru felicitările pe care mi le-ați adresat cu prilejul numirii mele în funcția de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Serbia.

Totodată, doresc să vă asigur, domnule Dorinel Stan, de întreaga mea disponibilitate față de o colaborare apropiată și eficientă cu mediile culturale, societatea civilă și mass-media din rândul minorității naționale române din Republica Serbia.

Cu deosebită considerație,

Ambasador,

Daniel Banu

GUVERNUL ROMÂNIEI

DEPARTAMENTUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Nr. 3561/E.T.

13 septembrie 2011

Stimate domnule,

Am deosebită plăcere de a vă invita să participați la **Forumul Românilor de Pretutindeni**.

Forumul Românilor de Pretutindeni va reuni reprezentanți ai comunităților românești din afara granițelor în dorința de a consolida relațiile dintre statul român și românii de peste hotare, precum și de a constitui un format de dialog instituționalizat între autoritățile române și mediul asociativ românesc.

Forumul va avea loc în perioada 29 septembrie – 2 octombrie 2011, la București, Palatul Parlamentului. Programul reuniunii va fi publicat pe site-ul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

Departamentul pentru Românii de Pretutindeni vă asigură cazarea pentru 3 nopți și masa, urmând ca dumneavoastră să suportați cheltuielile legate de transport.

Vă rugăm să confirmați participarea până vineri, 16 septembrie 2011 la e-mail: forum@drpr.gov.ro sau tel. (0040) 374 203 794.

Cu deosebită considerație,

Eugen Tomac
Secretar de stat

Domnului Dorinel Stan
Asociația „Românii Independenți din Serbia”

Asociația Românească "Victoria" cu sediul la Vârșeț este fondată în anul 2006 cu scopul principal de a oferi românilor din Voivodina, respectiv Serbia o informare obiectivă mai bună în prima limbă, autocuprinzătoare și de a oferi un acces mai ușor la informațiile din toate domeniile.

Sala Teatrului Național "Sterija" din Vârșeț. Și anul acesta vom lansa un nou CD dedicat Sărbătorilor de iarnă și așteptăm un ajutor constant din partea instituțiilor din Serbia.

Anul 2007 este marcant pentru "Victoria", deoarece a înființat primul audio studio de înregistrări, care vizează în primul rând, tinerele talente muzicale din Serbia.

Asociația "Victoria" în slujba românilor

În acest context, conform legislației a fost înființat unicul post de radio în limba română, Radio "Victoria", care promovează valorile culturale și spirituale românești, și reprezintă un loc de frunte în peisajul cultural românesc din Serbia. La ora actuală "Victoria" este singurul post de radio cu program constant (24h) informativ, cultural, social și muzical, care acoperă întreaga regiune a Banatului de Sud.

La finea anului 2008, Asociația "Victoria" obține avizul pentru înființarea televiziunii "Victoria", iar în primăvara a.c. începe transmiterea programului în limba română, care are drept obiectiv păstrarea culturii, limbii și tradițiilor românești. Diversitatea emisiunilor oferă actualități, rubrici consacrate manifestărilor culturale, relatări din trecutul apropiat și cel mai îndepărtat, reportaje, interviuri cu cele mai importante personalități ale comunității românești și altele.

Fondatorul mijloacelor de informare electronice este tânărul vizionar român Ioan Tudoran, care, printre altele, sublinează: "Interesul primordial al Asociației "Victoria", al postului de radio și televiziune "Victoria" este, în primul rând, păstrarea și promovarea culturii românești, promovarea valorilor democratice, europene și multiculturale. În acest răstimp, Asociația "Victoria" a câștigat un loc deosebit pe scena minoritară românească în Serbia. Un sprijin aparte în realizarea dezideratelor l-am obținut de la Instituțiile provinciale voivodinene, care ne-au ajutat necondiționat, sincer și direct. Nu pot să nu remarc dezbinările în rândul românilor din Serbia, care sunt evidente, iar asociația pe care o reprezint va face tot posibilul și va contribui la unirea românească, la care se face referință și potentează în ultimul timp. În viitorul apropiat, vom iniția numeroase activități și manifestări de amploare când este vorba de păstrarea identitară și așteptăm susținerea organizațiilor cu caracter românesc, prin intermediul cărora vom delura activități, proiecte și parteneriate, care au numitorul comun - cultura și civilizația românească.

Asociația "Victoria" a realizat până în prezent proiecte importante, două CD-uri consacrate Sfințelor Sărbători de iarnă, "E vremea colindelor", iar tradițional organizăm Concertul de Crăciun în

Ioan Tudoran

Fondatorul Asociației "Victoria"

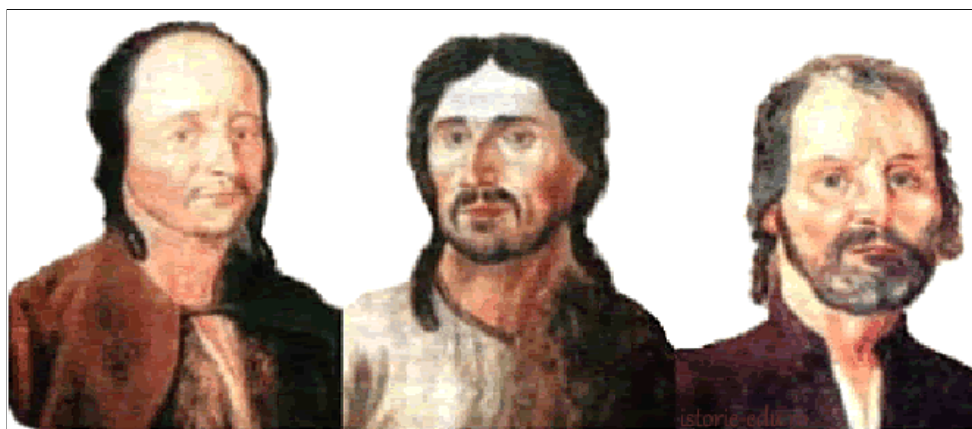
Asociația "Victoria" a organizat concertul maestrului Gheorghe Zamfir la Novi Sad și Alibunar în colaborare cu Ambasada României la Belgrad și Consiliul Executiv al Voivodinei, care este membru de onoare al Asociației. O realizare este și introducerea sistemului de cablu TV în localitățile românești care oferă posibilitatea ca fiecare sat românesc să dispună de propriul post de radio și televiziune. În numele Asociației, ascultătorilor și telespectatorilor, fac un apel către toate instituțiile românești să sprijine activitatea noastră pentru ca, într-adevăr, mesajul nostru audio-vizual să ajungă la beneficiari, adică românii din Serbia."

Dorinel Stan

Horea, Iosif al Doilea și masoneria

Printre alte chestiuni, neelucidate pe deplin, ale Răscoalei din 1784 din Transilvania, sunt și acelea cu privire la implicarea împăratului austriac Iosif al Doilea și a masoneriei în declanșarea ei, precum și a apartenenței lui Horia la Ordinul masonic.

Pentru a putea emite un punct de vedere asupra acestor probleme, este necesar să analizăm fapte, evenimente, întâmplări petrecute atunci, despre care avem certitudine că s-au produs, urmând ca, pe baza lor, să facem raționamentele deductive (si-logistice) care se impun.

Conducătorii răscoalei din 1784 - Horia, Cloșca și Crișan

Argumentele care pledează în favoarea ideii că Iosif al Doilea și-a dat acordul pentru declanșarea răscoalei, ba chiar l-a încurajat pe Horea s-o facă, sunt următoarele:

1. Afirmatia căpitanului Soldet (din cadrul gărzii imperiale), care declară că a asistat, de mai multe ori, la întrevederile între Horea și împărat și că l-a auzit pe Iosif al Doilea când (la vorbele lui Horia că ei vor porni răscoala și vor omorî pe toți domnii unguri, dacă nu vor scăpa de tirania lor) i-a răspuns: "Thut ihr das" – Faceți-o!

2. Horia a pornit răscoala "în numele împăratului", spunând iobagilor că are poruncă să-i răscolească contra domnilor unguri și să le prădeze averile, până ce nu le vor comunica hotărârile împărătești.

Le-a mai spus că armata imperială va fi cu ei și că împăratul i-a dat o cruce de aur după care soldații să vadă voința sa. Logic, el nu putea face aceste afirmații fără consimțământul împăratului deoarece, la prima confruntare cu armata s-ar fi dovedit contrariu. Dealtfel, în prima fază a răscoalei, armata n-a intervenit, lăsând răsculații să devasteze în voie palatele nobilimii maghiare.

3. În "ultimatumul" său din 11 noiembrie 1784, Horia spune: "Pământurile nobilitare să se împartă între poporul plebeu, în conformitate cu ordinul ce-

l va da Măiestria Sa Împăratul." Deci, în mod neîndoios, exista o înțelegere prealabilă în acest sens, între el și împărat.

4. Când a fost prins în pădurea Scorușetului, el s-a opus numai până ce a pus pe foc un teanc de scrisori din traistă, apoi s-a predat liniștit celor opt vânzători de neam.

În mod cert, Horia n-a vrut ca aceste scrisori (care reprezentau corespondența lui cu împăratul) să ajungă în mâna autorităților.

5. Împăratul îi scrie anchetatorului principal, contele Iancovici, ca din anchetă să reiasă că nu este nimeni implicat în răscoală în afara celor trei deținuți, iar la proces, nu acceptă participarea reprezentanților guvernului transilvan și comitatelor și nobilimii maghiare.

6. La frângerea cu roata, Horia a vrut să spună ceva, dar imediat i s-a dat lovitură de grație (a doua, la piept), contrar Codului penal therezian, care prevedea 20 de lovituri.

În mod sigur, supraveghetorul execuției, care și-a permis să încalce sentința ce prevedea un

anumit număr de lovituri, voia să acopere pe cineva "mare", care nu putea fi decât împăratul, "închizând" gura celui care ar fi putut spune lucruri nedorite.

În concluzie, există suficiente argumente care nu lasă nici un dubiu în privința implicării lui Iosif al Doilea în declanșarea răscoalei!

În perioada cât a stat la Viena, pentru a fi primit în audiență de împărat, Horea a cunoscut o seama de personalități din preajma acestuia, printre care:

- a. Ignatz von Born - bun prieten și sfetnic intim al împăratului - șeful francmasoneriei vieneze;
- b. Iacob Adam (mason și el), prieten a lui Born, care i-a făcut portretul lui Horia;
- c. Călugărul macedonean Martinovici (originar din Timișoara), om de încredere al curții imperiale, savant, profesor universitar, care îi destăinuie ideile sale revoluționare.

Foarte posibil ca, alături de împărat, acești intelectuali (masoni) din jurul său să fi exercitat o anume influență asupra lui Horea în a-l îndemna să pornească răscoala, ea nefiind, însă, determinantă, pentru că revoluția valaha nu s-a născut din teorii, ci din presiuni reale, din suferințele și umilințele pe care iobagii români nu le mai puteau îndura.

Afirmatia este probată prin extrapolarea a doua întâmplări, care în mod cert au existat:

1. Cu cca 20 de ani înaintea primei întâlniri a lui Horea cu Iosif al Doilea, cornițele Bihorului raportează la curtea imperială că un anume țăran, Horea, din Apuseni, cutreieră satele bihorene și îndeamnă iobagii să se răscoale.

2. În aprilie 1784, când este primit de împărat, cu ocazia celei de-a patra deplasări la Viena, Horea îi spune acestuia, conform mărturiei căpitanului Sodler din garda imperială, că "de nu se face dreptate iobagilor români, apoi ei și-o vor face singuri, ucigând pe toți domnii unguri";

Astfel că ideea răscoalei exista în mintea și sufletul iobagului din Arada, cu mult înaintea întâlnirii cu împăratul și dregătorii de la curtea sa...

Alegațiile privind apartenența lui Horea la masonerie, sunt simple speculații, fără nici un suport real, făcute în ultimul timp, mai ales, cu scopul de a pune într-o lumină cât mai favorabilă această organizație ocultă, mondialistă, de sorginte iudaică, deoarece:

1. Intrarea în masonerie presupune apartenență la o lojă masonică, după trecerea unei perioade de timp, în care profanul este analizat, studiat și, mai apoi, inițiat.

În cadrul celor patru deplasări la Viena, Horea nu a fost niciodată singur, ci în delegații de 4-5 persoane.

Nimeni, dintre cei care afirmă că Horea a fost mason, nu ne spune din ce loja a făcut parte și de ce nu au fost primiți în masonerie și ceilalți delegați cu care s-a deplasat la curtea imperială, pentru că el nu putea acționa izolat, separat de cei din grupul său.

2. Apartenența lui Horea la o loja masonică vinează nu era posibilă câtă vreme domiciliul său, activitatea sa, erau în mediul țărănesc, într-o comună din Munții Apuseni.

Dealtfel, prima lojă masonică din mediul rural (în lume) a fost înființată în România, în anul 2004, în satul lui Brâncuși – Hobîța.

3. Conform Constituției masonice (art. 2), toți masonii se consideră frați între ei, indiferent de nivelul social; economic și cultural al membrilor și sunt obligați să-și acorde sprijin mutual, în orice împrejurare. Dacă Iosif al doilea a ordonat prinderea lui Horea și frângerea cu roata, printr-un

Împăratului austriac
Iosif al Doilea

supliciu îngrozitor, în mod cert Horea nu a fost frate într-o masonerie cu împăratul și cu sfetnicii (masoni) de la curtea sa.

Astfel că afilierea post-mortem a numelui său la masonerie reprezintă o profanare a memoriei eroului, iar instituțiile abilitate ale județului și municipiului Alba (prefectură, consiliul județean, primărie) ar trebui să înlăture acel simbol masonic (plantat în urmă cu 4-5 ani), de pe monumentul său din "Dealul Furcilor".

Cât privește schimbarea de atitudine a împăratului, care, inițial, a fost de acord cu declanșarea răscoalei, iar, mai apoi, a ordonat reprimarea ei și condamnarea capilor, ea își are logica în acel "divide et impera" ("dezbină și stăpânește"), dicton practicat de veacuri de către stăpânirea habsburgică.

Pentru a domoli aroganța nobilimii maghiare, care nu-l mai asculta ordinele, Iosif al Doilea acceptă răscoala valahă, în prima ei fază.

Speriată și umilită, refugiată în cetatea Devei, aceeași nobilime îi cere iertare împăratului, după care comite și două mari diversiuni, pentru a-i discredita pe răsculați:

1. Răspândește vestea că românii îl numesc pe Horea regele lor, confecționând monezi și medalii false cu inițialele H.R.D. (Horea Regele Dacilor);

2. Modifică punctul "5" din "Ultimatumul" lui Horea, astfel: "Pământurile nobilitare să se împartă între poporul plebeu, după ordinul unui alt înălțat împărat al nostru, care va veni."

În această situație împăratul nu poate accepta să se ridice o altă putere - periculoasă pentru unitatea imperiului - primește nemeșimea iarăși în grația sa și, trecând peste principiile iluministe, ordonă măsuri de reprimare a conducătorilor răscoalei.

Ioan Ciama

Se împlineste anul acesta, jumătate de secol de la începuturile dăinuirii la Uzdin a fenomenului picturii naive răspândit de femeile țărance. Mișcare culturală fără precedent la românii din Voivodina, Serbia. Și poate și mai larg când este vorba de microcosmosul românesc. În această ordine de idei, vom încerca să ne întoarcem în timp și spațiu, să cutreierăm lumea artei în lung și-n lat pentru a găsi aceea energie pozitivă care cinzeci de ani a purtat corabia picturii naive uzdinene pe mările și oceanele neliniștii sufletești.

Astfel, a insufla eternitate tradițiilor străvechi moștenite, a crea o imagine cât mai fermecătoare trecutului scurs ireversibil, dar sălbatec de nostalgic, este fără îndoială unul din multele secrete a nașterii, a existenței de jumătate de veac a fenomenului fenomenelor.

Culorile! Ce miracol devin ele în "închipuirea" acestor femei despre care au scris atâția oameni ai literelor, iar regretatul critic vârșetean Petru Cărdă (1952-2011) le-a numit - țăranci în

50 de ani de existență a cercului de pictură naivă din Uzdin

UZDIN - ETERNA PATRIE A PICTURII NAIVE

parantezele vieții! Pentru că ele au reușit doar în câțiva ani încadrați într-un secol atât al invențiilor pe atât al nălucirilor și tulburărilor să trăiască două vieți paralele - una a lor proprie dăruită și hărăzită de cer și cealaltă a imaginației, a fantasticului, a incitantului perfecționism, care oricum tot cu cerul are legătură. Provocatoare, recuperatorie și indubitabil de profundă.

Pe bune că opera lor este o adevărată poezie, o poezie creionată din linii subiective însă care potențează lumea interiorului sinelui. Căci, tot ce țâșnea din sufletul acestor femei artiste era și este un lirism - document. Anuța Măran, Florica Cheț, Măria Bălan, Sofia Docleanu, Marioara Motorjescu, Florica Puia, Anuța Dolamă, Viorica Iepure, Ana Onciu, Steluța Țăran, Linca Mezin, Sofia Ionașcu, Ileana Oalge, Steluța Giura, Sofia Bosică, Ofelia

Spăriosu, Aurora Velici - Șuboni precum și Ion Rămianț, Adam Neda, Nicolae Coicheci, Viorei Bosică, Adam Mezin, Todor Ionașcu, Viorica Șoșdean... sunt nume care au zămislit aceste frământări de artă țărănească, iar martorilor se dezvăluie sub forma unor confesiuni și confidențe cu rădăcini în trecutul și savoarea câmpiei atât de rodnică a Banatului.

Pe parcursul anilor lăsați în urmă, ei au creat și încă mai crează imagini astrale izvorâte din inima mult prea trudită a uzdineanului copleșit de doruri, frânt între dor și munca de fiecare zi, legat cu funia vieții de pământ, de cei dragi, de tradiții și spaime. Unele dintre artiste sunt plecate în lumea bună a neîntoarcerii. Pânzele lor rămase în galeriile lumii și casele uzdinenilor, hrănite cu lacrimi de fecioare sunt adevărate monumente atât de grăitoare

ale unor vremuri după care se merită a ofta și plânge, dar și a unor crâmpie adiacente lumii prin care au trecut și în care au gândit! A plânge așa cum și ele au plâns fiind neînțelese, dizolvând culori și dând imbold suspinului ascuns și sincer. Ce femei!

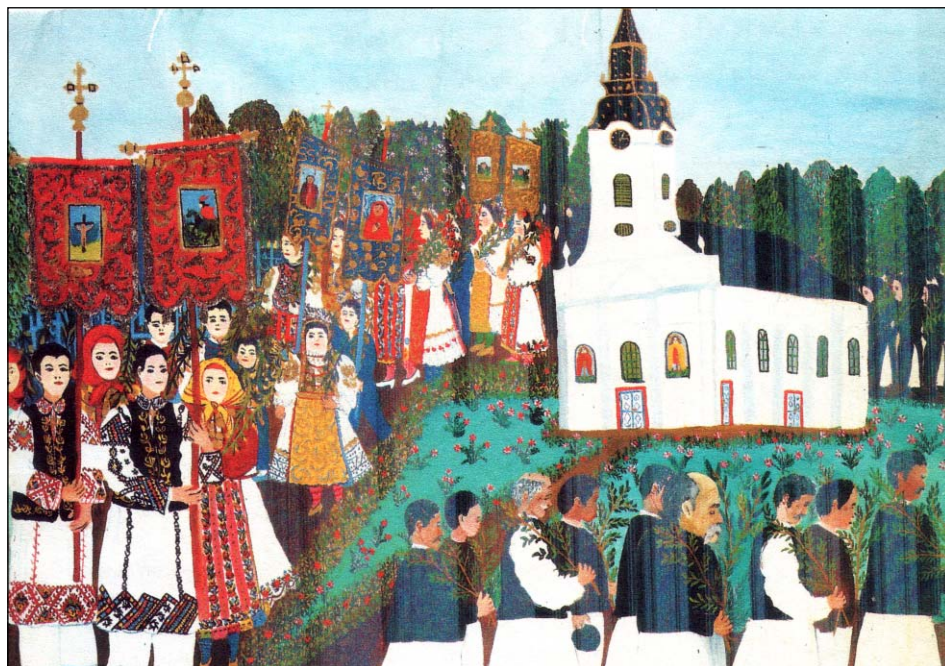
Femei care au fost, sunt și cu siguranța ca vor fi mândria Uzdinului românesc. Opera lor, este fără îndoială cel mai de seama "produs" (spiritual) al creației bănățene. Datorită acestor femei artiste, satul Uzdin a devenit un centru de referință pe harta mondială a picturii naive. Pânzele cu pecetea Uzdinului românesc au fost expuse în mai toate colțurile lumii. Se admira pictura naivă din Uzdin deopotrivă la Buenos Aires, Vârșeț, New York, Drobeta Turnu Severin, Madrid, Belgrad, Kragujevac, Zurich, Bruxelles, Hamburg, Timișoara, Dubrovnik, Tokio, Helsinki, Paris, Berlin, București, Trebinje, Bacău, Reșița, Monte Karlo, Amsterdam, Chicago, Londra, Jagodina, San Francisco, Guca, Nice, Novi Sad, Panciova, Marsilia, Kanjiza, Kikinda, Graiova, Roma, Făget...

Trecutul nu trebuie uitat!

Trebuie subliniat că prima femeie care a început să facă minuni cu aceste culori îngerești a fost Anuica Măran-Dădica. Aceasta se petrecea prin anii 1960-61 când, ulterior devenită mare artistă, doamna picturii naive uzdinene Dădica Măran a pictat în culorile vieții diferite ornamente ("urdzaruri") pe cătrînțe. Tot pe atunci a pictat primele ei picturi (icoane) care sunt și azi pe praporiul Sf. biserici ortodoxe române din Uzdin, ele fiind o mărturie grăitoare că atunci la Uzdin prindea contur o idee măreață.

În fond, mișcarea culturală despre pictura naivă din Uzdin a prins contur în anul 1961 când Anuica Măran împreună cu prietena ei de o viață, Măria Bălan, la îndemnul profesorului de arte plastice la școala cu opt ani din Uzdin, Adam Doclean-Zlata și mai

târziu a medicului satului, Petru Dimcea, au început să-și transpună și cele mai ascunse și îndrăznețe gânduri, care veneau de undeva de sus sau din pânțele femeii, pe pânze albe, nevinovate și fermecătoare. Profesorul Doclean, care fără îndoială are și cele mai mari merite la contribuția acestei arte frumoase a țărânului bănățean, a sesizat înclinația spre un alt domeniu al artei. Acest talent și dăruire va schimba

odată și pentru totdeauna mentalitatea satului bănățean de odinioară.

...Și așa a început...

Anii incipienți erau cei mai grei. Trebuia, obținut sprijinul membrilor familiilor pictorițelor când e vorba de artă, de un produs al sufletului. Totuși, mediul rural nu oferă posibilități prielnice, cu concepte patriarhale. Dar, încetul cu încetul, după ce au fost organizate primele expoziții și ele au reușit, după ce tablourile au fost achiziționate, promovate în presă, se vorbea la radio ba și la televiziune țărânul uzdinean și-a dat seama de măreția ideii și a faptei!

De atunci și până azi nimic, absolut nimic, nu putea sta în calea picturii naive uzdinene. Arta a învins și în cazul Uzdinului...

Prima expoziție a fost organi-

zată la Vârșeț în anul 1962 de către Casa de Presă și Editură "Libertatea". Expoziția a avut loc la Societatea Culturală "Petru Albu". Au expus toate cele cinci femei care pictau la momentul respectiv: Anuica Măran, Măria Bălan, Mărioara Motorjescu, Sofia Doclean și Anuța Dolama. Următoarea expoziție, organizată un an mai târziu la Belgrad, a confirmat că la Uzdin s-a petrecut un adevărat fenomen cultural și

că odată tulburate visele și spiritele acestor femei nu se vor mai putea potoli vreodată. Și așa a fost! Succesul de la Belgrad a fost hotărâtor în traseul pragmatic.

Au urmat noi și noi expoziții. Cunoștițe, recunoștițe, admiratori, felicitări, bătaie pe umăr... Ba s-a expus și în străinătate.

Admiratorii veneau la Uzdin aproape săptămânal.

Presa, parcă se întrecea în publicarea articolelor despre femeile Uzdinului. Și așa pictura naivă uzdineană cucerea tot mai mult spațiul rezervat artei.

La 17 noiembrie 1963 a fost inaugurată Galeria pictorițelor naive din Uzdin, ca și o nouă, măreață realizare artistică. Uzdinul știa să respecte, dar și să răsplătească din plin această realizare. O seamă de intelectuali ai satului au fost preocupați de procesele de afirmare și propășire a

acestei arte naive, unice în micro-cosmosul românesc din fosta Iugoslavie. Amintim: Petru Dimcea, Adam Doclean-Zlata, Ioviță Dalea, Gheorghe Lifa, Silvia Dalea, Todor Miclea-Babici, Anuța Crețu, Vasile Barbu, Pavel Herendici, Iota Bulic, Ion Secheșan, Vasa Barbu, Sima Bălan... și încă mulți alții au sprijinit această mișcare nobilă, această secție care își desfășura activitatea în cadrul Căminului Cultural "Doina". Contribuția lor este indiscutabilă la lansarea în lume a picturii naive din acest miraculos sat.

Pe parcurs au apărut alte nume de referență: Florica Cheț, Florica Puia, Viorica Iepure, Steluța Țăran, Ana Onciu... Dar toate cu un singur gând: domesticirea muzei culorate în roșu, galben, mov...

Directorul al Căminului Cultural "Doina", Ioviță Dalea a reușit pentru totdeauna să înscrie numele Uzdinului naiv pe toate hărțile acestei picturi. Sub conducerea lui Dalea, ideile au devenit realizări, expozițiile s-au înmulțit, iar în galeriile lumii se aflau și picturi naive din Uzdin. Scriitorul Slavco Almăjan a realizat un film documentar despre artistele uz-

dinene intitulat "Primul sat naiv din lume", film care a rămas un reper al vremurilor scurse.

Tot el a propășit pictura naivă a Uzdinului în străinătate: România, Suedia, Franța, Germania, SUA... dându-i și o nouă cotă valorică.

Expozițiile din Uzdin în 1968 au fost vizitate și de cosmonauții americani care au pășit pe Lună, politicieni, mari actori de filme (Ursula Anders)... scriitori (Nichita Stănescu) etc. Azi, când ne amintim cu dor de începuturi și drumul ce a urmat, nu puteam să nu redăm cuvintele unui mare critic de artă, Oto Bihalji Merin, cel care a sprijinit mult această mișcare culturală și care a scris, atunci în AD 1963 când la Uzdin se inaugura galeria:

"Pictorițele naive din Uzdin prezintă viața și satul lor. Poate și prea idealizat. Pentru că în picturile lor nu există boală, nici înmormântări, nu există inundații, incendii, rele... ca și în pictura naivă din Hlebinje. Femeile din Uzdin pictează cum numai aici se pictează. Farmecul naivității se transformă într-o realizare personală, specifică farmecului artei

populare care nici nume nu are. Nici unde, în nici un alt sat din lume nu s-au găsit femei-pictorițe hotărâte ca prin puterea artei lor să învingă efemerul din viață. Dar la Uzdin le-am văzut!"

Un alt mare critic de arte din Belgrad, Lazar Trifunović, scria, tot pe la începutul anilor șaizeci ai secolului trecut:

"Obârșia, stilul omenesc și dragostea lor găsite pe aceste pânze sunt oglinda țeșăturilor și cusăturilor țărănești care în acest sat cunosc o tradiție frumoasă. Ornamentele, coloritul viu și elementele folclorice au trecut de pe țeșături pe pânze. Dragostea adevărată pentru obiceiuri, încrederea în valorile satului prezintă o calitate în plus a picturii acestor femei."

Poetul Ilarie Hinoveanu a scris:

*"Erați voi uzdinenii,
voi frunce de Banat
Mari păstrători de datini,
de hore și culori
Voi, care cu înaltă simțire
ați pictat
Atâtea lumi de vise,
de câmpuri și de flori."*

Vasile Barbu

Andrei Șaguna (1809 – 1873) Ctitor al învățământului confesional ortodox din Transilvania

Motto:
*„Trăiți în pace,
nu vă învrăjbiți!”*
(Andrei Șaguna)

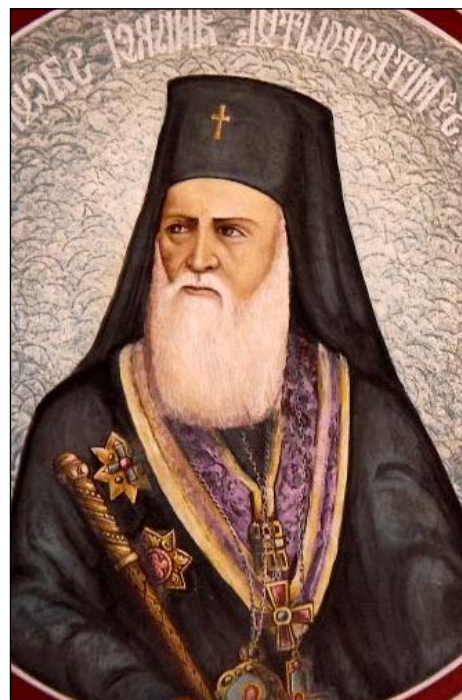
Andrei Șaguna s-a născut la 1 ianuarie 1809, la Mișkolț în nordul Ungariei, din părinți aromâni, originari din Grabova, lângă Moscopole în Balcani. În 1814, Naum Șaguna, tatăl lui Andrei Șaguna trece la catolicism. În 1816 Anastasie (numele de botez a lui Andrei) începe școala la Mișkolț. În 1826 termină gimnaziul catolic la călugării piceriști din Peșta.

La 29 decembrie 1826 trece la ortodoxie (religia strămoșilor). Între 1826-1829, urmează filozofia și dreptul la Buda. În 1829 pleacă la Vârșeț unde urmează

îndrumez”. La 3/15 mai 1848 prezidează împreună cu episcopul greco-catolic Lemeny, Adunarea de la Blaj.

În fruntea unei delegații, duce petiția de la Blaj la împăratul de la Viena. În 16/28 decembrie 1848 organizează o adunare la Sibiu de unde trimite o nouă petiție împăratului. Ideea unității românilor este conținută în "Memoriul" națiunii române din Marele Principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina, prezentat tot împăratului. La 12 martie 1850 organizează la Sibiu, Congresul bisericesc, la care participă și Avram Iancu.

Angajamentul lui Șaguna luat la Carlovit începe să prindă viață.

logic din Sibiu sub forma unui Institut de teologie și pedagogic și care poartă numele de Seminarul Andreian. Începând cu anul 1854, a organizat peste 800 de școli primare confesionale. Tot sub îndrumarea sa au fost întemeiate gimnaziile ortodoxe din Brașov și Brad.

Acestuia din urmă îi dăruiește Andrei Șaguna în 1870 suma de 2000 fl. Din îndemnul său vor fi tipărite 25 de titluri de manuale școlare. Andrei Șaguna sprijină ideea lui Ioan Pușcariu de a înființa "Astra". Șaguna este ales primul președinte al "Astrei".

"Șaguna a fost un dangăt de clopot care a trezit din amorie conștiințe și destine, a redat speranțe și vigoare, a pus plugul în brazdă și a deștelenit ceea ce amenința să devină pârlăoagă". Așa a procedat și în "Țara Moșilor" unde neștiința de carte, în rândul românilor ortodocși, era foarte mare, și se datora sărăciei, restricțiilor și mai ales lipsei de organizare. Situația școlilor românești ortodoxe era jalnică. Lipseau localurile de școli, învățătorii, manualele școlare, și mai ales o instituție care să dea învățătorilor cunoștințele necesare. Comunicările (rapoartele) primite de la protopopiate oglindesc pe deplin cele afirmate.

Prof. Ilie Furduiu

Colegiul "Andrei Șaguna" din Brașov

teologia. La 1 noiembrie 1833 se călugărește și ia numele de Andrei. La 15/27 iunie 1846 este numit vicar general la Sibiu. La 18/30 aprilie 1848 este hirotonit la Carlovit ca episcop. Atunci el a spus: "Pe românii transilvăneni, din adâncul lor somn (vreau) să-i trezesc și cu voia către tot ce e adevărat, plăcut și drept să-i

La 27 august 1850 se deschidă la Sibiu Tipografia eparhială, întemeiată pe banii lui Șaguna. Aici se tipăresc abecedare, cărți și istorioare biblice. La 1 ianuarie 1853 se întemeiază "Telegraful Român", singurul ziar din România cu apariție neîntreruptă până astăzi. Începând cu anul 1855, Șaguna reorganizează învățământul teo-

FOILETON (II)

Românii din Nord-Estul Serbiei

Ungurii sub Ludovic I au pătruns în Bulgaria unde cuceresc Vidinul în 1365 și desfășoară încercări de consolidare a ocupației concomitent cu acțiuni de convertire la catolicism. Acestea nu au făcut decât să alimenteze revolta localnicilor bulgari și români timoceni de credință ortodoxă¹. În 1363 și 1369 domnul muntean Vlaicu Vodă trece Dunărea pentru a elibera Vidinul. Succesul românesc făcut "și cu voia unor locuitori ai săi" a înlăturat stăpânirea ungurească din banatul Vidinului și a avut un mare răsunet, Vlaicu Vodă fiind apelat cu titlul de rege. Făcuse ceea ce va face Mihai Viteazul în Ardeal. El a mai cucerit și Severinul și Nicopolul. Ungurii luaseră Vidinul de la Strașimir ce era cumnat cu Vlaicu. Voievodul român până la încheierea păcii i-a dus pe locuitori la nord de Dunăre și urmau să se întoarcă². Ungurii vor uni politic și administrativ Timocul și Banatul sub conducerea unui ban din Vidin. Vlaicu vodă a primit o compensație în Făgăraș și Severin și a rămas apoi garant al țaratului de Vidin recucerit de la unguri. În 1388 Șişman se închină sultanului care în 1397 după bătălia de la Nicopole îl va transforma în sangeacul, apoi pașalâcul de Vidin. În sec. XIV urmele vlahilor timoceni se întâlnesc în mai multe acte oficiale ale țărilor sârbe. Peste prima alcătuire etnică s-au adăugat și elemente macedo-române de la Pind și din Balcani. Balcanistul Sanfeld arată că între sârbi și bulgari s-au interpus vlahii din zona Moravei pomenind și de Vlaška Planina (Munții Românești)³.

Radu I Basarab (1377-1384) a fost și el protector al țaratului de la Vidin, acest lucru fiind consemnat de inscripția voievodului Radu în biserica domnească de la Curtea de Argeș⁴ "domn singur stăpânitor al UngroVlahiei, al Vidinului și al Oblastiei". A ridicat mănăstirea Mănăstirița din ținutul Cheia în dreapta Dunării. Mircea cel Bătrân și-a impus și el voința în Balcani în repetate rânduri. Ruinele bisericii ridicate de Radu cel Mare la 1501 se văd azi în localitatea Lopusnia la poalele muntelui Rtan.

Sfântul Nicodim de la Tismana era se pare fiul unui cnez român din Serbia și a unei domnițe înrudite cu familia cneazului sârb Lazăr (1371 - 1389), și și-a început viața monahală la mănăstirea Hilandar de la Muntele Athos, după care s-a stabilit la Șaina, lângă Cladova, întemeind aici mănăstirea cu hramul Sfânta Treime. I se mai atribuie întemeierea mănăstirilor Vratna și Manastirița, aflate în apropiere. Sfântul Nicodim a întemeiat și condus mănăstiri aflate pe ambele maluri ale Dunării, fiind protejat și sprijinit în opera sa de construire de mănăstiri și de întărire a monahismului de către familia Basarabilor și de către cneazul sârb Lazăr,

care au dăruit ctitoriilor sale mai multe sate și alte importante donații. Ajutor bisericilor din sudul Dunării vor da și Matei Basarab, Grigore I Ghica, Ștefan Cantacuzino.

(II) Sub turci - privilegii pentru supuși români timoceni

În 1425 printr-o coordonare a armatelor muntene, bănățene și transilvănene, trupele bănățene au cucerit cetatea Vidin după o luptă îndârjită⁵. Și Iancu de Hunedoara va ține piept în sudul Dunării otomanilor. În campania din 1443 i se alătură un uriaș număr de voluntari din zona Morava. La 3 nov. va cucerii Nișul. Tot atunci Skanderbeg va întoarce

armele împotriva turcilor în Albania în înțelegere cu Iancu de Hunedoara. În 1444 Ioan Corvin ia cetatea Cladova, orașul Vidin, apoi Razgradul, Șumenul, Novi Pazarul ajungând până la Varna, iar sfârșitul tot în sudul Dunării îl va găsi⁶. Se spune că el a împărțit satelor de aici dascăli și popi. Viața bisericească era sub ascultarea episcopului de Râmnic. Turcii acordă privilegii românilor. "Craina era sub cârmuirea ereditară a familiei Carapancea. Vestit a fost și Stoian Bulibașa beg la Cladova care avea o soție Fira și care s-a opus turcilor. "Rașcovicii" avură timp îndelungat o putere asemănătoare în Starivlah, iar plasa Cheii (Cliuci) își păstra dreptul de a-și alege cnejii săi. Balada lui Pătru din Cobilia spune că satele aveau fiecare cnezi care fac "săbor de săteni și adună birul"⁷.

Vlahii din sangeacul Samedriei participă la luptele dintre turci și unguri. Soliman Magnificul le va acorda în 1521 în schimbul serviciilor cu caracter militar un codice de legi "kaun-name" din care cităm: "vlahii din Branicevo și Vidin să nu plătească nici un haraciu, nici ispenge, să fie scutiți și liberi de orice dare, nici o dare de muncă să nu dea, gloabe și pedepse să nu plătească". Ocuparea Samedriei (de

la românescul Sâmedru - Sf. Dumitru) de către turci în 1459 duce la sfârșitul despotatului sârb, în 1521 căzând și Belgradul. Un eveniment important în timpul ocupației turcești îl constituie "răscoala chinezilor" (cnezilor) de la Dii (numele românesc al Vidinului care în antichitate a fost Bononia). La 22 iunie 1560, în fața palatului pașei Muzafer din Vidin protestează atunci când se încearcă să li se impună darea „filurgiei” 500-600 cneji români din sangiacul Vidin care se întindea până spre Niș și dincolo de Morava. Este o dovadă că atunci erau peste 500 de sate valahe în zonă⁸. Provincia era autonomă pentru că ținutul era o moșie a fostei împărătese "valide sultanie" de la Aja Sofia din Constantinopol cu rostul de a asigura fonduri pentru întreținerea bibliotecii și palatului imperial al sultanei.

Vlad Țepeș va ucide în aceeași zonă 29 000 turci, ale căror capete le va trimite inventariate lui Matei Corvin. În 1595 detașamente ale banului Craiovei au ars împrejurimile Vidinului și Vârșețul înaintând până către râul Sava. Mihai Viteazul spunea că a alungat turcii din 2.000 de sate dintre Țara Românească și Grecia, primind la nord de Dunăre 16.000 refugiați⁹. El a fost sprijinit și de haiducii din Balcani. La 1596 românii atacă și în Dobrogea iar Baba Novac, român sud-dunărean și el, a eliberat regiunea Vidinului și a nimicit garnizoanele Cladovei, Plevnei și Nicopolului¹⁷. În 1598 Mihai Viteazul a determinat Poarta să-l recunoască domn al Munteniei prin victoriile de răsunet care au dus la cucerirea cetăților Nicopol, Vidin, Cladova¹⁰. Constantin Brâncoveanu va apăra și reconstrui și el cetatea Fetislam din Cladova la 1689. În "Mărturii românești peste hotare", Virgil Cândea indică un număr impresionant de documente care atestă cuceririle românilor în zona Timoc și prezența românească la sud de Dunăre. La 1696 marele geograf contele Marsigli a întâlnit un bloc românesc la sud de Dunăre care vorbeau "rumunește".

În cursul sec. XVII-XIX în Timoc noi elemente românești din Oltenia și Banat se adaugă celor existente. Pazvantoglu (1793-1807) din Vidin s-a înțeles numai în românește cu ofițerul superior din armata austriacă, Henig, venit într-o vizită de 8 luni¹¹. Maxim Radacovici, exarh al mitropolitului din Belgrad a călătorit în 1733 în zona văilor râurilor Poreci, Pec și Mlava și găsește o populație majoritar românească.

Dacă astăzi preoții din Timoc nu au voie să spună nici un cuvânt în românește chiar dacă în unele cazuri ei și toți credincioșii sunt români, iată cazuri din trecut în care în bisericile lor li se vorbea și în limba lor de către preoți dintre ai lor. În Maidanpec la 1734 preotul Șerban "nu știa nicicât sârbește", în Neresnița, Duboca și Voluia la 1734 popa Pavel "sârbește citește puțin, iar românește știe bine". În Pojarevaț la 1733 preotul Ștefan Arnăutul era venit din Țara Românească. Pe la 1823 cneazul Miloș îl vrea popă pe "vlahul Strahin". La 1734 în Ruda

Glava preotul Crezoi nu știa sârbește. Mai erau veniți din Țara Românească popa Barbu (1780-1790) din Zaiiecear, popa Simion (1834) din Iabucovaț, popa Pătru Dimitrie din Kladova, Marcu din Sip, popa Ioanichie din Vratna. Nu știau sârbește popa Ion Guran din Zlot (sec XVIII) și popa Ion Vladu (1839) din Bârza Palanka. Alți preoți care slujeau în românește: popa Radu și popa Constantin (1833) în Negotin și Bucopcea, popa Matei (1837-1847) și Ion Nedelcu (1847-1855) în Bucopcea,

popa Ion Anastasie (până în 1854), popa Radu, popa Gheorghe Nicolaie și popa Dimitrie (1869) în Geanova (acum Dușanovaț), popii Dragoie, Călin, Constantin, Dinu, Ion, Ieftimie, Ion (1851) în Mocrani, popii Ieftimie (1837) și Pătru Iovan în Sârbovlaș, popii Călin (mort în 1738) și Anghel Dâlbocanu în Camenița Mică, popa Simion în Urovița, preoții Lazăr Lăpădat și Ion Gămanu în Slatina, popa Gheorghe în Podvârșca, popa Radu în Iasicova Mare și Mică (1837-1860), popii Ghiță, Radosav, Ion, Nică, Stancu, Constantin, Stan, Ristea, Mitru, Ispas în Bregova, popa Stan în Brădet și Dii (Vidin), popa Ristea în Dii, românii din Dii și-au făcut o biserică în 1884 în care se slujea românește.

- va urma -

Viorel Dolha

1. XXX, Istoria militară a poporului român, vol. II, București 1986, pagina 126
2. XXX, Poporul român și lupta de eliberare a popoarelor din Balcani, București 1986, pagina 105
3. Rus Dumitru, Teritorii locuite de români, Sigma plus, Deva, 1997, pag.220
4. XXX, Istoria militară ..., vol. II, pagina 141
5. Istoria militară ..., vol. II, pagina 195
6. M. Stoian, Nici cuceritori, nici cucerțiți, București 1982, pagina 353
7. Chestiunea timoceană, sub îngrijirea Ariadnae Filum, 2003 pag.55
8. Cristea Sandu Timoc, Istoria românilor timoceni din Serbia și Bulgaria, ed. ziarului Nădejdea, Vârșeț, 1944 (editia 2003), pag.2
9. XXX, Poporul român și ... , pagina 161
10. XXX, Istoria României în date, Chișinău 1992, pagina 124
11. XXX, Poporul român și ... , pagina 23

Activitatea "Astrei" de-a lungul anilor în Banatul voivodinean

În anul 1861 a fost întemeiată, la Sibiu, Asociațiunea Transilvăneană pentru literatura română și cultura poporului român "Astra". Inițiativa pentru înființarea unei instituții care va contribui la răspândirea culturii și păstrarea conștiinței naționale a fost luată de fruntași ai culturii române: Timotei Cipariu, George Barițiu, Andrei Șaguna și alții. În primii ani activitatea "Astrei" s-a limitat la Transilvania, însă cu timpul ea și-a desfășurat activitatea și în alte regiuni locuite de români, deci și în Banat. Un moment hotărâtor pentru extinderea activității în Banat a constituit Adunarea generală de la Lugoj (1896). Până în anul 1900 "Astra" a devenit societate culturală a tuturor românilor din Austro-Ungaria.

În părțile actualului Banat sârbesc "Astra" a luat ființă în anul 1899 prin constituirea despărțământului Panciova. Un an mai târziu s-au format încă două despărțăminte: cel de la Torac și cel de la Vârșet.

În perioada primului război mondial (1914 - 1918) activitatea "Astrei" pe actualul teritoriu al Banatului iugoslav a fost întreruptă. Mulți ani au trecut până nu a fost din nou reluată activitatea acestei instituții culturale. Condițiile din Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, respectiv din Iugoslavia veche, au fost de așa natură că minoritatea română a fost stingherită în aspirațiile de afirmare național-culturală.

După terminarea primului război mondial și dezmembrarea Austro - Ungariei, conform tratatelor de pace, Banatul a fost împărțit între România și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor, respectiv Iugoslavia. În partea Banatului care a aparținut Iugoslaviei au rămas peste 80.000 români. Partea mare a intelectualilor români au părăsit posturile lor și au trecut în România.

Intelectualii români rămași în noul stat iugoslav depun eforturi pentru formarea unei asociații culturale, care ar coordona și unifica întreaga viață culturală a românilor din Banatul iugoslav. În anul 1923 s-a constituit Partidul Român, fapt care a contribuit la înviorarea vieții politice și culturale. S-a întocmit proiectul Statutului "Asociației culturale a românilor din Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor", însă autoritățile iugoslave nu l-au aprobat.

Atunci când frământările politice și dezbinările românilor au luat proporții tot mai mari, un grup de intelectuali, printre care majoritatea preoți, au luat inițiativa organizării Asociației culturale "Astra". Astfel, abia după 22 de ani de la declasarea primului război mondial, când a fost întreruptă existența "Astrei", respectiv în luna martie 1936, a fost din

nou înființată în Banatul iugoslav și organizată Asociațiunea culturală "Astra". În urma aprobării Statutelor, a început o activitate foarte intensă, datorită unirii și solidarității intelectualilor români, încadrați în "Astra", care devenise factor al unității și închegării elementului românesc din Banatul iugoslav. Prin "Astra" - prin cultură s-a realizat unitatea și solidaritatea românilor bănățeni. S-au format 6 despărțăminte și aproape în toate satele cu populație românească de pe teritoriul Banatului iugoslav s-au înființat cercuri culturale.

Comitetul de conducere împreună cu membrii fondatori ai "Astrei Române din Iugoslavia", Coștei

"Astra" pune în mișcare toate localitățile în care trăiesc români și devine factor important în viața culturală. Prin "Astra" se tinde la înlăturarea neînțelegerilor politice și la consolidarea unității minorității române, la emanciparea culturală. "Astrei" s-a încredințat misiunea să unească toate forțele din societatea românească dezbinată din cauza neînțelegerilor și divergențelor.

Despărțământul Vârșet s-a constituit la 8 octombrie 1900. În despărțământul Vârșet membrii fondatori au fost: dr Aureliu Novac, avocat din Biserica Albă, iar membrii pe viață: Avram Corcea, preot din Coștei, Patrachie Rămneanțu, învățător la Coștei, Ion M. Roșiu, avocat din Biserica Albă și dr Petru Țepeneag, avocat din Vârșet.

Cea mai importantă adunare, din acele vremuri a românilor de pe aceste meleaguri, a fost Adunarea Despărțământului "Astrei" ținută la Vârșet în anul 1907. La această adunare au participat peste 400 de români reprezentanți-delegați ai "Astrei" din 28 de sate românești din cercul Vârșetului. Pe lângă românii din Vârșet au luat parte și românii din localitățile de frontieră care aparțin astăzi României.

"Reuniunea de citire și cântări" din Coștei, respectiv secția corului din Coștei, a participat cu cei 60 de membri, la invitația despărțământului "Astrei". Coșteienii au călătorit cu trăsurile până la gara din

Iam, iar de acolo cu trenul pe relația Iam - Iasenovo - Vârșeț. La coborâre din tren, la gara din Vârșeț s-a format o coloană din participanți care au defilat pe străzile Vârșețului. Cu această ocazie au cântat cântecele „Pe al nostru steag”, „Deșteaptă-te române” și altele. Merită să fie amintit faptul că participanții au fost salutați și aplaudați de vârșețenii care se aflau în acel moment pe străzile orașului.

Corul din Coștei s-a prezentat cu un bogat program de cântece.

Cu acest prilej, la Vârșeț au fost aleși membrii Comitetului și Biroului despărțământului „Astrei” din Vârșeț. Persoanele care au alcătuit acest Comitet erau: protopopul Traian Oprea - președintele Despărțământului, Iustian Cl. Iuga - secretar, apoi membrii: Preotul Avram Corcea, Aurel Cosciuc, dr. Paraschiv Licărețu, dr. Petru Ișțfan, dr. Mih. Spărișu, adv. Ion Andreșcu, inv. Patriche Rămneanțu, dr. Nicolae Imbroane și alții. Despărțământul „Astrei” din Vârșeț a desfășurat o bogată activitate între cele două războaie mondiale, mobilizând multe persoane intelectuale din rândul românilor din Banatul iugoslav care au dat contribuția lor deplină pe plan religios, cultural, economic, sportiv etc.

Activitatea „Astrei” a fost întreruptă odată cu atacul țărilor fasciste asupra Iugoslaviei și capitularea țării, în aprilie 1941. Regimul de ocupație a interzis activitatea tuturor asociațiilor și organizațiilor, deci și a „Astrei”.

În iunie 1941 a fost convocată la Vârșeț Adunarea de constituire a „Astrei”, la care s-a ales conducerea centrală, compusă în majoritate din intelectuali, în primul rând din preoți. În scurt timp rețeaua organizației „Astra” a cuprins toate localitățile cu populație românească din Banatul iugoslav.

După intrarea României în război pentru eliberarea Basarabiei (iunie 1941), la apelul „Astrei” câteva sute de români din aceste părți au răspuns că vor să se încadreze în Armata română ca voluntari și să lupte pentru eliberarea Basarabiei de sub ocupație.

În perioada 1941 - 1944 Asociația culturală „Astra” a avut rolul predominant în viața social - politică și culturală a românilor din Banatul iugoslav. La realizarea năzuințelor și intereselor românilor, conducătorii „Astrei” s-au bucurat de sprijinul noului regim de ocupație, desigur și datorită faptului că România lupta alături de Germania fascistă. La intervenția „Astrei” s-a exoperat evacuarea Internatului român din Vârșeț, în care au fost cazați soldați germani. Conducătorii „Astrei” au intervenit pentru eliberarea prizonierilor de origine etnică română din lagărele din România și alte țări.

La apelul „Astrei” românii din Banatul iugoslav au venit în ajutor fraților răniți pe câmpul de luptă cu bani, îmbrăcăminte, alimente. La Coștei, mănunchiul de intelectuali, împreună cu oamenii de buna credință, în scurt timp au colectat 23.597 dinari, sumă pe care au menit-o eroilor răniți pentru

reșezarea definitivă a „românismului în drepturile lui firești”. Satul Coștei, cu o bogată tradiție culturală, a înțeles chemarea vremurilor.

Activitatea „Astrei” a fost întreruptă în octombrie 1944, odată cu eliberarea Voivodinei și instaurarea regimului socialist în Iugoslavia.

Încercări de reluare a activității „Astrei” s-au făcut în satul Coștei, în februarie 1998, unde s-a constituit „Astra Românilor”. Adunarea de constituire a organizației „Astra Românilor din Iugoslavia”, la care au participat 53 persoane a acceptat Statutul și a adoptat hotărârea privind întemeierea Asociației cetățenilor „Astra Românilor din Iugoslavia”. Apoi Adunarea l-a ales de președinte pe Ion Gașpăr, iar primul vicepreședinte a fost ales în persoana lui Ion Adam.

În Consiliu au fost aleși cinci vicepreședinți și încă doi membri. În funcția de secretar general a fost ales Vasiliță Borca. Adunarea a ales și Comitetul de supraveghere (de control) format din trei membri. Toate hotărârile au fost adoptate în unanimitate.

La scurt timp, însă, respectiv în 9 iulie 1998, Ministerul Afacerilor Interne al Serbiei, Direcția poliției de frontieră pentru străini și afaceri administrative, a adus Decizia prin care s-a declarat anulată Decizia Secretariatului pentru Afaceri Interne Panciova, Secția pentru Afaceri Interne Vârșeț, prin care s-a dispus înregistrarea Asociației cetățenilor „Astra Românilor” din Coștei în Registrul organizațiilor sociale și a asociațiilor cetățenilor. Ministerul motivează anularea Deciziei organului de primul grad prin constatarea unor omisiuni.

Coșteienii nu s-au descurajat, ci au continuat eforturile pentru fondarea „Astrei” și după mai multe cereri la ministerul competent, se reînființează la Coștei Asociația „Astra Românilor din Iugoslavia”.

La scurt timp după întemeierea „Astrei Române din Iugoslavia” cu sediul la Coștei, această nou înființată organizație culturală va beneficia de ajutor din partea mai multor asociații și organizații din România. Reprezentanții ei sunt invitați la diferite manifestări culturale, reuniuni științifice, festivaluri. Prin intermediul „Astrei Române” sunt invitați elevi din Iugoslavia la tabere de odihnă din diferite centre ale României, dându-și contribuția la emanciparea și promovarea culturii române pe aceste meleaguri.

Mariana Stratulat
Marin Gașpăr

Bibliografie:

- Gligor Popi, *Asociația culturală „Astra” din Banatul iugoslav*, Editura „Timpul”, Reșița, 2001
- Arhiva publicației „Cuvântul românesc”, C.R.S.
- Mircea Măran, *Românii din Voivodina*, Editura ICRV, 2009

SOCIETĂȚI CULTURALE ROMÂNEȘTI DIN VOIVODINA ÎN PRIMELE DOUĂ DECENII POSTBELICE

SOCIETATEA CULTURALĂ "GEORGE COȘBUC" DIN GREBENAȚ

Scris de drd. Dorinel Stan

Corul

Tradiția corală la Grebenaț își are rădăcini adânci. Încă în anul 1870 ia ființă primul cor bărbătesc, condus de Vasile Trăilă. Din 1898, conducerea ansamblului vocal o preia Grigore Bosioc din Berliște (România), reorganizează corul și cântă pe patru voci. Busuioc a pregătit patru dirijori, care mai târziu vor devenii purtătorii făcliei culturale din localitate. Astfel, primul care a preluat dirijarea corului a fost Ilie Olariu, urmând Ilie Gligoru. În anul 1910, corul este dirijat de Petru Lupu, în vârstă de numai 18 ani. Sub conducerea lui, corul funcționează până în anul 1930, când în fruntea corului din Grebenaț vine Simeon Păuncu.

După eliberare, în 1947, Simion Trăian – Păuncu reorganizează corul mixt care funcționează până în 1956, când își încetează activitatea, iar în anul 1962 își reia activitatea sub bagheta aceluiasi dirijor. Datorită acestuia corul mixt din Grebenaț începe tot mai mult să se afirme. Participă la serbările din localitate, la Festivalul muzicii corale din Vârșeț, la

trecherile în revistă de la Covăcița și Biserica Albă. Simeon Trăian rămâne în fruntea corului din Grebenaț până la sfârșitul anului 1973, când încetează din viață, iar corul este dirijat de Ilie Păuncu. De la înființare și până după cel de al doilea război mondial, corul din Grebenaț a activat în cadrul SC "Plugarul", iar în perioada postbelică, în cadrul SCA "George Coșbuc", alături de fanfară și formația de folclor.

În perioada postbelică, membrii corului din Grebenaț au fost: tenor I – Todor Dan, Ilie Suciuc, Aurel Țințariu, Ioan Păuncu, Vichentie Păuța, Adam

Bojin, Ioan Florea; tenor II – Irimia Jivan, Ioan Lupu, Petru Blaj, Aurel Stefan, Eftimie Blaj, Aurel Ciusu, Ioan Negovan; bariton – Trăian Păcurar, Ilie Chilom, Petru Dan, Ilie Oltean, Aurel Panta, Nicoleta Voin, Iosif Boldovină; bass – Ilie Bogdan, Bucure Curea, Trăian Iencea, Ilie Greoniantu, Mihai Jiva, Coriolian Naidașan, Ovidiu Vuiciu.

Fanfara

La îmbogățirea vieții culturale la Grebenaț a contribuit în mare parte și fanfara, înființată în anul 1924 și instruită de Iacob Berlogia din Broșteni (România). Începând cu anul 1930, formațiunea muzicală este condusă de Petru Lupu. Până în preajma celui de al doilea război mondial fanfara a activat ca secție a SC "Plugarul", iar după 1945 este încadrată în SCA "George Coșbuc" din Grebenaț. La mijlocul anilor treizeci ai secolului trecut, fanfara este dirijată de Gheorghe Curea până în 1962, apoi de Simion Păuncu iar mai târziu de Ilie Păuncu. Totuși, cea mai bogată activitate a desfășurat-o după război, când a interpretat câteva turnee prin localitățile voivodinene. A participat și la serbările românilor de la Vârșeț, la trecherile în revistă de la Biserica Albă, Banatska Palanka, Belgrad, Ruma și Noyi Sad.

În perioada anilor 1945 – 1962 cei mai activi membri ai fanfarei din Grebenaț au fost: Gheorghe Curea, Petru Lupu, Bucure Curea, Ion Lupu, Octavian Dan, Ilia Greoniantu, Aurel Ciosu, Ion

Chilom, Traian Iencea, Traian Novac, Ilia Anca, Traian Popa, Ilia Păuncu, Ilia Vizir, Ilia Borca, Ilia Adam, Ion Racolt, Ion Boldovină, Trăian Lăpădat, Ion Minda, Ilia Avram, Mihai Jila, Nicolae Voin, Adam Bojin și alții.

Secția de folclor

În perioada interbelică, Gligorie Busuioc (dirijorul corului) a pregătit pentru prima dată la Grebeaș, cunoscutul dans popular românesc "Călușarii" care se păstrează și astăzi, fiind prezentat în fiecare an la așa-numitul Carnaval cu măști – Fășanca, de altfel, manifestare preluată de la nemții din Biserica Albă. La manifestările prilejuite cu această ocazie participă și amatorii culturali din localitate, în special cu dansurile călușarilor.

Grupa de folclor a SCA "George Coșbuc" a fost compusă din 24 membrii. Grebencenii cu dansuri autentice s-au prezentat în diverse localități bănățene și la Festivalul tradițiilor folclorice de la Vârșet și Panciova.

Secția de teatru

După terminarea primului război mondial, secția de diletanți teatrali din cadrul corului devine tot mai activă. După o regulă nescrisă, serbările culturale publice se dădeau de patru ori pe an. În cadrul lor erau prezentate monoloage, dialoge și piese de teatru. După cel de-al doilea război mondial, când

activitatea amatoriască pornește pe alt făgaș, se semnalează un început de activitate și la Grebeaș, ai cărui amatori se prezintă la întrecerile secțiilor de dramă românești din Voivodina.

În perioada postbelică, la Grebeaș au jucat teatru următorii amatori: Maria Martin, Paraschiva Pătariu, Gheorghe Curea, Ilie Chilom, Ieremia Jivan, Zaharie Corcan, Teodor Dan, Cornelia Minda, Maria Păuța, Maria Popa, Emilia Stefan, Simion Naidășan, Ghiță Nicu, Simeon Băutură și alții.

Este interesant, pentru perioada respectivă numărul mare de actrițe amatoare care au activat la Grebeaș, ceea ce n-a fost caracteristic pentru multe alte localități românești.

Orchestra se înființează mai târziu, iar SCA "George Coșbuc" din Grebeaș avea și o secție de etnografie, pe care a condus-o învățătoarea Șofica Șdicu.

"Libertatea", 3 februarie, 1996, p. 14

Miodrag Miloș, "Contribuții la cercetările privind activitatea amatoriască la românii din PSA Voivodina", "Lumina" nr. 2-3, 1989, p. 109

Informații furnizate de Alexandru Șain din Grebeaș

Anton Eberst, "Mužički amatori Vojvodine", 1973, p. 70

"Libertatea", 7 ianuarie, 1976, p. 7

Informații furnizate de la Ilia Avram din Grebeaș

"Lumina", nr. 2-3, 1989, p. 109

După părerea lui dr. Mircea Măran, Grebeașul este unica localitate în care încă nu s-a pierdut străvechiul dans al călușarilor. Fășanca se desfășoară anual în ultima săptămână înaintea Postului Paștelui, care mai cuprinde și ritualul mascării locuitorilor cu măști cât mai originale și neobișnuite, pentru a se afirma.

Păun Broșteanu, "Activitatea culturală la Grebeaș", "Libertatea", 18 aprilie, p. 5

Glasul Cerbiciei - publicație editată de "Români Independenți din Serbia"

Pentru abonamente și publicitate, vă rugăm să contactați tel: +381 13 834-125; 833-388; 836-808; +381 04 1195 384; +381 69 732207 sau e-mail-ul: romanii.independenti@gmail.com; maringaspar@gmail.com; sdorinel@gmail.com

Cont curent: Nezavisni Rumuni Srbije, Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac:

320005063997 și cont valutar: Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: 320005064385

Reproducerea parțială sau integrală se poate numai cu acordul editorului.

Acest număr a fost sprijinit de Consiliul Județean Timiș și Societatea Cultural-Patriotică "Avram Iancu" din România, filiala Timișoara

Dunele Deliblații

În partea de sud-est a Câmpiei Panonice, în Banat, găsim Dunele de nisip, un fenomen natural unic în Europa. Are formă eliptică și este orientat spre sud-vest, între Dunăre și pantele la vest ale Carpaților având lungimea de 9 - 12 km. Dunele se întind pe o suprafață de aproximativ 30.000 ha., între localitățile Dubovac (în sud, la Dunăre), Alibunar (în nord-est) și Uzdin (în nord-vest). Această frumusețe naturală a fost formată în epoca de gheață.

Ecosistemul este unic cu specii de floră și faună rare. Sunt peste 900 de specii, subspecii și varietăți de floră cu plante rare precum bujorul de Banat, iar aici găsim peste 20 de specii de orhidee. Din faună găsim șoimul de Banat, acvila, dihorul de stepă, șoarecele de stepă, șoarecele săritor, iar pentru unele animale această locație este unicul habitat unde trăiesc. În pădurile rezervatului găsim o populație permanentă de lupi, cerbi, căprioare și mistreți. Datorită apropierii de Dunăre, este locul de întâlnire al păsărilor de iernare, care în anul 1989 a fost declarată zonă de importanță avifaunistică. Există multe specii rare de păsări, iar o atracție deosebită este rândunica de nisip, care fac forme interesante în coastele plajelor.

Mulți turiști vin aici să admire munții de nisip înalți de peste 200 m (cel mai înalt punct este Zagajičko brdo, 249m, lângă localitatea Sušara), precum și flora de pe nisip, bogată în culori. Un alt punct de atracție este Fântâna Fecioarelor. În legătură cu aceasta au apărut multe legende. Una dintre ele spune că în trecut, multe fecioare cărau apă de la această fântână pentru lucrătorii oboșiți. Apa fântânii este potabilă. În jurul acestei fântâni a fost ridicată o bază sportivă.

Dunele Deliblații sunt un loc specific în lume. În splendoarea naturii, bogată în floră și faună deosebită, natura colorează peisajul în culori de o frumusețe ireală, îmbogățind simțurile noastre. Nu e de mirare că mulți poeți, pictori, dramaturgi de pe aceste meleaguri au creat cu ușurință creațiile lor folosind această energie a naturii înconjurătoare. Să-i amintim pe poeții și scriitorii Radu Flora, Ion Flora, Vasco Popa, Petru Crdu, Cornel Bălica, pictorițele naive din Uzdin și mulți alții. Multe popoare și-au lăsat amprenta, dovadă fiind rezultatele bogate ale săpăturilor arheologice. Să nu uităm, de-a lungul istoriei, un număr considerabil de români și-au găsit vatra pe marginile acestui "deșert", strămoșii cuvinenilor, uzdinenilor, deliblăcenilor, grebencenilor, petrovicenilor, alibunărenilor și a altor sate românești.

Tereza Gașpăr

